Archwilio Naratif y Cyfryngau Newyddion ar Dlodi yng Nghymru

Kerry Moore, Sian Morgan Lloyd, Alida Payson, Geraint Whittaker, Sandra Hicks, Sophie Jackson, Tanya Harrington ac Elen Davies

CARDIFF UNIVERSITY
PRIFYSGOL CAERDYDD

School of Journalism, Media and Culture
Ysgol Newyddiaduraeth, y Cyfryngau a Diwylliant

Cydnabyddiaeth

Comisiynwyd y prosiect hwn gan Oxfam Cymru a chlymblaid o sefydliadau'r trydydd sector (Street Games Wales, Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru, Yr Eglwys yng Nghymru, Cyngor Mwslimiaid Cymru, Cymorth Cymru, Tai Pawb, Tai Cymunedol Cymru, Cymorth Cristnogol ac Achub y Plant) sydd i gyd yn hybu adrodd teg, cywir a chynyddol ynghylch materion tlodi yng Nghymru.

Cafodd ei ariannu hefyd gan dri grant gan Raglen Cyfleoedd Ymchwil Prifysgol Caerdydd (CUROP), sydd yn galluogi myfyrwyr israddedig i weithio gyda staff fel ymchwilwyr mewnol, a dau grant pellach ar gyfer effaith ymchwil: un gan Ysgol Newyddiaduraeth, y Cyfryngau a Diwylliant Caerdydd (JOMEC) ac un dyfarniad Sbarduno Effaith ESRC.

Cafodd yr ymchwil ei dylunio a'i chynnal gan dîm ymchwil o dan arweiniad Dr Kerry Moore, Uwch Ddarlithydd (Jomec) yn gweithio ar y cyd â'r Cyd-ymchwilydd Sian Lloyd (Darlithydd Jomec, darpariaeth flaenllaw y Gymraeg) a thîm o ymchwilwyr, y mae eu cyfraniadau sylweddol yn cael eu cydnabod trwy gyd-awduro'r adroddiad hwn. Rydym hefyd yn ddiolchgar i gydweithwyr Jomec, Glynn Mottershead a Martin Chorley, a roddodd arbenigedd a chymorth gwerthfawr i ddatblygu ein hoffer ar gyfer dadansoddi newyddion ar-lein, ac i Sian Powell a gefnogodd yn frwdfrydig ddatblygiad y prosiect yn ei gyfnod cynnar ac a gynhaliodd dau gyfweliad hefyd.

Hoffem ddiolch o galon i'r newyddiadurwr a'r darlledwr Jackie Long am ei hanogaeth ac am roi ei hamser yn hael fel siaradwr gwadd yn ein digwyddiad rhwydweithio yng Nghaerdydd ym mis Ebrill 2017, ac i bawb yn y cyfryngau newyddion a gweithwyr proffesiynol y trydydd sector sydd wedi cymryd rhan yn y prosiect mewn ffyrdd amrywiol. Yn olaf, diolch arbennig i Casia William, Swyddog y Cyfryngau a Chyfathrebu yn Oxfam am ddechrau a chefnogi'r gwaith ymchwil hwn ar ei ffurf ddwyieithog o'r dechrau a hebddi hi, ni fyddai'r prosiect hwn wedi dwyn ffrwyth.

Crynodeb Gweithredol: Prif Ganfyddiadau

- Roedd y sylw a gafodd tlodi yn y cyfryngau yng Nghymru yn canolbwyntio'n thematig ar newyddion am yr economi a/neu wleidyddiaeth, ac yn ystod ein cyfnod monitro (Ebrill-Gorffennaf 2016), roedd yn cael ei lywio gan bolisi/gwleidyddiaeth Llywodraeth Cymru, newyddion busnes ac Ymgyrch Refferendwm yr UE.

- Dim ond traean o'r sylw yn ymwneud â thlodi oedd yn canolbwyntio arno fel prif stori – yn fwy aml, mae tlodi'n ymddangos fel testun atodol, cyd-destunol neu gefndir mewn adroddiadau ar wleidyddiaeth neu drafodaethau polisi macro-economaidd.

- Anaml y gwnaed cysylltiadau pendant rhwng straeon sydd yn arwyddocaol yn genedlaethol am wleidyddiaeth neu'r economi a'u heffeithiau posibl ar ffordd o fyw neu brofiad o dlodi yng Nghymru ar y lefel bersonol neu gymunedol.

- Y prif faterion oedd yn gysylltiedig â thlodi oedd diweithdra ac ansicrwydd swyddi. Roedd amddifadedd cymdeithasol yn fwy cyffredinol hefyd yn amlwg mewn naratif tlodi ar draws y cyfryngau.

- Nid oedd unrhyw dystiolaeth arwyddocaol o roi bai ar y rheiny sy'n agored i niwed a'r rheiny sydd yn dioddef caledi am eu profiadau o tlodi, anghydraddoldeb economaidd neu anfantais cymdeithasol.

- Roedd pobl sydd wedi eu heffeithio gan dlodi yn fwy tebygol o gael eu nodi mewn termau eang (fel cymunedau neu'r cyhoedd yn gyffredinol) na grwpiau demograffig penodol. Roedd gweithwyr yn ffocws allweddol, fodd bynnag, wedi eu lleoli mewn ardaloedd amrywiol o Gymru.

- Ni soniwyd am achosion a chanlyniadau posibl tlodi yn y sylw yn aml. Yn hyn o beth, nid oedd yr adroddiadau yn rhoi fframwaith cyd-destunol ar gyfer deall pam y mae tlodi'n digwydd a pham y mae'n fater pwysig.

- Lle'r oedd manylion cyd-destunol wedi eu cynnwys, roedd ffactorau strwythurol, yn cynnwys gwaddol dad-ddiwydiannu, yn cael eu llunio fel achos cyd-destunol sylfaenol materion tlodi. Y syniad cyffredinol bod cymunedau yn dioddef oedd canlyniad tlodi y soniwyd amdano amlaf.

- Ar Brexit, roedd pleidleisio dros adael yr Undeb Ewropeaidd yn fwy tebygol o gael ei wneud yn gyfrifol am dlodi, peryglu ffyniant a ffordd o fyw yn y dyfodol na phleidleisio dros aros/parhau yn yr UE. Fodd bynnag, nid oedd y sylw yn cysylltu naill ai Brexit neu aros yn yr UE â materion tlodi yn amlwg nes bod ymgyrch y refferendwm yn mynd rhagddo.

- Y Llywodraeth, ac yn arbennig Llywodraeth Cymru, oedd y mwyaf tebygol o gael ei chrybwyll yn gyfrifol am faterion yn ymwneud â thlodi ac o ymateb neu â'r disgwyliad o ymateb iddo. Fodd bynnag, roedd llywodraeth genedlaethol y DU yn ogystal â busnesau yn amlwg iawn hefyd fel partïon oedd yn gyfrifol.

- Lleisiau gwleidyddol oedd y ffynonellau a ddyfynnwyd amlaf yn y sylw am dlodi, er bod ffynonellau busnes a safbwyntiau dinasyddion yn amlwg hefyd. Roedd dros ddwywaith cymaint o ddynion â menywod yn ffynonellau a ddyfynnwyd yn gyffredinol.

- Mae perthynas o gyd-ddibyniaeth eisoes yn bodoli rhwng newyddiadurwyr a’r Trydydd sector wrth adrodd am dlodi. Cydnabu gweithwyr proffesiynol y trydydd sector fod newyddion prif ffrwd yn hanfodol ar gyfer cyfathrebu syniadau sydd yn rheoli agwedd y cyhoedd tuag at dlodi. Cydnabu newyddiadurwyr y rôl y gall y Trydydd sector ei chwarae yn cyflwyno straeon mwy amrywiol a chynrychioliadol i’r agenda nag y byddai’n wir fel arall.

- Roedd astudiaethau achos yn cael eu gwerthfawrogi’n fawr gan newyddiadurwyr a gweithwyr proffesiynol y Trydydd sector fel ffordd allweddol o gyfleu arwyddocâd themâu tlodi yn y newyddion ym mywydau pobl arferol ac i wneud straeon newyddion yn fwy ystyrlon a pherthnasol i gynulleidfaoedd. Fodd bynnag, roedd newyddiadurwyr a gweithwyr proffesiynol y trydydd sector hefyd yn ymwybodol nad oedd buddion cymryd rhan mewn astudiaethau achos bob amser yn glir i’r unigolion cysylltiedig.

- Roedd newyddiadurwyr yn gwerthfawrogi cydweithrediad y Trydydd sector yn fawr yn hwyluso mynediad at gyfranogwyr astudiaethau achos. Fodd bynnag, nodwyd tensiynau hefyd yn y berthynas waith hon, yn canolbwyntio’n bennaf ar bwysau amser ac adnoddau y mae grwpiau proffesiynol yn eu hwynebu a dyletswydd gofal/cyfrifoldebau adrodd moesegol tuag at gyfranogwyr posibl.

- Roedd llwyddiant y berthynas rhwng newyddiadurwyr a’r Trydydd sector yn amrywio gyda lefelau arbenigedd, profiad a chyd-ddealltwriaeth o bwysau proffesiynol a blaenoriaethau. Fodd bynnag, mae cyfle unigryw yng Nghymru i ddatblygu dealltwriaeth sydd o fudd i’r ddwy ochr o’r blaenoriaethau a’r heriau sy’n ategu gwaith ei gilydd.

Pam Astudio Naratif y Cyfryngau Newyddion ar Dlodi?

Mae beth *yw* tlodi a'r ffordd y dylid ei ddeall wedi bod yn destun trafodaethau gwleidyddol ers amser hir. Mewn unrhyw adeg hanesyddol, bydd ystod o syniadau am dlodi'n cael eu llunio a chael eu gweld yn wahanol gan grwpiau gwahanol o bobl mewn cymdeithas. Bydd rhai syniadau, sy'n cael eu cyfleu a'u cynrychioli fel 'ffeithiau' yn y newyddion, fodd bynnag, yn dod yn fwy pwerus nag eraill, gan helpu i lunio'r hyn sy'n cael ei adnabod fel 'synnwyr cyffredin'. Gellir ffafrio rhai dehongliadau o dlodi mewn naratif newyddion, sydd yn atgyfnerthu (neu'n herio) dealltwriaeth gyffredin. Gall naratif newyddion hefyd gyfleu teimladau cryf o bosibl, neu safbwyntiau moesol am y ffordd y mae, neu y dylai cymdeithas fod yn ymdrin â thlodi. Yn hyn o beth, gallant chwarae rôl ganolog yn adlewyrchu ac atgynhyrchu, yn herio ac yn trawsnewid syniadau am dlodi. Yn y ffyrdd hyn, mae naratif newyddion yn gallu dylanwadu ar wneuthurwyr polisïau a safbwynt cyhoeddus, yn ogystal â llunio'r ffordd y gall pobl gyffredin ddod ar draws tlodi a'i brofi.

Mae'r adroddiad hwn yn ymwneud â 'dadorchuddio' naratif y cyfryngau newyddion ar dlodi: Mae'n ymwneud â deall sut a pham y caiff tlodi ei gynrychioli yn y cyfryngau newyddion yn y ffordd y mae ar hyn o bryd, ac yn archwilio sut y gall y sylw y caiff tlodi yn y newyddion fod mor gywir ac mor ystyrlon ag y gall fod yn cynrhychioli straeon, materion a phrofiadau o dlodi yng Nghymru heddiw. I ddechrau, mae'r astudiaeth yn dadansoddi cynnwys newyddion sydd yn cynnwys tlodi, gan gymharu'r cyfryngau argraffu, ar-lein a darlledu yng Nghymru yn Saesneg ac yn Gymraeg i greu sail dystiolaeth am nodweddion a phatrymau'r sylw y caiff tlodi. Yn ail, mae'n archwilio arferion newyddiadurol yn adrodd am faterion tlodi. Mae'n archwilio'r anghenion gwybodaeth, y cyfleoedd, heriau sefydliadol a diwylliannol y mae newyddiadurwyr a golygyddion sy'n gweithio yn y newyddion a materion cyfoes yn dod ar eu traws. Yn olaf, mae'r adroddiad yn ystyried arferion cyfathrebu'r trydydd sector yng Nghymru, yn cynnwys eu perthynas â newyddiadurwyr. Mae'n amlinellu rhai o'r cyfleoedd, y cyfyngiadau a'r pwysau ar y trydydd sector yn ymateb i naratif y cyfryngau newyddion am dlodi neu geisio dylanwadu arno, fel rhan o'u gwaith. Wrth ddatblygu darlun manwl o'r nodau proffesiynol, y pwysau a'r blaenoriaethau sy'n ffurfio ymarfer adrodd a chyfathrebu ar dlodi ar hyn o bryd, mae'r ymchwil yn darparu adnodd ar gyfer cyd-ddealltwriaeth rhwng newyddiadurwyr a gweithwyr proffesiynol y trydydd sector er budd creu naratif newyddion ar dlodi yng Nghymru sydd mor gynrychioliadol, ystyrlon a chywir â phosibl.

Methodoleg

Mae'r bennod hon yn rhoi esboniad o ymagwedd a dull yr ymchwil empiraidd sy'n llywio'r adroddiad hwn. Ein nodau sylfaenol wrth gynnal y gwaith ymchwil hwn oedd creu sail dystiolaeth yn dangos sut caiff tlodi ei gynrychioli yn y cyfryngau newyddion yng Nghymru, ac i archwilio sut a pham y caiff sylw am dlodi ei greu yn y ffordd y mae. Dyluniwyd a chynhaliwyd yr astudiaeth yn ddwyieithog, yn Gymraeg a Saesneg, er mwyn mynd i'r afael â'r cwestiynau hyn yn gynhwysfawr ac fel y maent yn ymddangos yn amgylchedd dwyieithog y cyfryngau yng Nghymru. Ein ffocws oedd archwilio arferion newyddiadurol a golygyddol, yn cynnwys y berthynas rhwng

y cyfryngau a sefydliadau'r trydydd sector sy'n gweithio ar faterion tlodi, a strategaethau ac arferion cyfathrebu'r sefydliadau hynny a'u profiadau o ymgysylltu â'r cyfryngau newyddion yng Nghymru. Amcan ychwanegol yn hyn yw amlygu cyfleoedd a heriau ar gyfer y cyfryngau newyddion a'r trydydd sector wrth adrodd am dlodi, gan ystyried meysydd o gyfnewid cynhyrchiol yn ogystal â thensiwn a sensitifrwydd a allai gyflwyno posibiliadau ar gyfer newid ymarfer mewn ffyrdd sydd o fudd i naratif newyddion ar dlodi.

Defnyddiwyd dwy brif ffordd o gasglu data yn yr astudiaeth:

1) Astudiaeth gynnwys, yn cynnwys Dadansoddi Cynnwys meintiol yn systematig i archwilio sylw manwl y cyfryngau newyddion i dlodi yn y Gymraeg a'r Saesneg yng Nghymru.
2) Astudiaeth gynhyrchu, yn cynnwys cyfweliadau lled-strwythuredig i archwilio arferion proffesiynol, profiadau a chredoau am y sylw i dlodi yng Nghymru ymysg dau brif grŵp:

    a. Gweithwyr proffesiynol y cyfryngau newyddion (newyddiadurwyr a golygyddion) sy'n gweithio yn y Gymraeg a'r Saesneg ar draws y cyfryngau darlledu, argraffu ac ar-lein y mae eu gwaith yn cynnwys adrodd ar dlodi yng Nghymru
    b. Gweithwyr proffesiynol y Trydydd sector sy'n gweithio yn y Gymraeg a'r Saesneg ar draws ystod o sefydliadau yn mynd i'r afael â materion tlodi yng Nghymru, y mae eu rôl yn cynnwys cyfathrebu gyda'r cyfryngau newyddion ar dlodi/materion yn ymwneud â thlodi.

Dyluniwyd yr astudiaeth gyda'r ddealltwriaeth bod y diffiniad o dlodi, ynddo'i hun, yn ddadleuol, ac rydym wedi defnyddio'r diffiniadau gwrthgyferbyniol hyn i lywio ein disgwyliadau am y ffordd y *gellid* deall a diffinio tlodi gan y cyfryngau newyddion. Yn hyn o beth, mae ein diffiniadau gweithredol (at ddibenion casglu data perthnasol yn yr astudiaeth gynnwys a rhoi ffocws i'r drafodaeth yn y cyfweliadau) yn weddol eang, yn cynnwys unrhyw stori yn sôn am 'dlodi', incwm isel, amddifadedd economaidd neu ansicrwydd, neu allgáu cymdeithasol – naill ai'n benodol, neu'n cael ei awgrymu. Yn ogystal, roedd unrhyw drafodaeth am achosion, effaith neu ganlyniadau tlodi wedi eu cynnwys yn yr astudiaeth. Mae hyn wedi ein galluogi i gyfleu yn gynhwysfawr budd cyfleu'r mater allweddol yn ddiwylliannol, yn gymdeithasol ac yn wleidyddol wrth atgynhyrchu prif 'drafodaethau', neu'r syniadau sydd fwyaf cysylltiedig â thlodi, yn ein hastudiaeth gynnwys. Mae hefyd wedi ein galluogi i archwilio ystod o brofiadau a safbwyntiau perthnasol ar newyddion a chyfathrebiadau'r cyfryngau ar dlodi yn ein cyfweliadau. Rydym yn talu sylw i'r syniadau hyn fel y cânt eu mynegi yn iaith y newyddion ac yn arferion materion creu newyddion, nid yn unig am y gallant gynnwys cynrychioliadau teg neu annheg, cywir neu anghywir o bobl sydd yn profi tlodi, ond am fod y cynrychioliadau hyn yn 'mynegi' tlodi – dyma sy'n gwneud tlodi yn ystyrlon – gan gyfrannu at ddealltwriaeth boblogaidd o'r hyn *yw* tlodi, *pam* y mae'n bodoli a *sut* y dylid ymdrin ag ef. Mewn geiriau eraill, mae'r syniadau sy'n mynd o gwmpas yn y newyddion yn cyfrannu at greu ac atgynhyrchu realaeth ymarferol neu gymdeithasol cadarn tlodi a'i reolaeth gymdeithasol, wleidyddol a sefydliadol.

Canfyddiadau'r Astudiaeth Dadansoddi Cynnwys

Cyflwyniad

Cafwyd tair stori newyddion fawr yn ystod gwanwyn a haf 2016 oedd yn arwyddocaol iawn i gynulleidfaoedd y cyfryngau yng Nghymru yn ogystal â'r DU yn gyffredinol. Mae ein gwaith monitro sylw i dlodi o 4 Ebrill i 21 Gorffennaf yn cyfleu 1498 o eitemau newyddion yn cynnwys, fel y dengys *Ffigur 1*, argyfwng Tata Steel yn Port Talbot ym mis Ebrill, Etholiadau Llywodraeth Cynulliad Cymru ar 5 Mai a'r refferendwm ar aelodaeth Prydain o'r Undeb Ewropeaidd ar 23 Mehefin.

Yn ogystal, roedd y cyfnod hwn yn cynnwys adrodd ar argyfyngau busnes niferus eraill oedd yn bygwth swyddi, ffyniant cymunedau lleol a'r economi ehangach. Roedd y rhain yn cynnwys ansicrwydd ynghylch dyfodol prosiect isadeiledd 'Cylchffordd Cymru' yng Nglynebwy, toriadau i swyddi yn Airbus a gwaith cemegol Dow Corning yn y Barri, ailstrwythuro arfaethedig yn Sainsbury's a sawl cadwyn fanwerthu arall, yn cynnwys y siop gyfleustra 'My Local', a manwerthwyr y stryd fawr, BHS ac Austin Reed yn mynd i ddwylo'r gweinyddwyr.

Gellid olrhain perthnasedd materion yn ymwneud â thlodi oedd yn deillio o'r digwyddiadau hyn ac eraill yn llawer o'r sylw oedd yn canolbwyntio ar wleidyddiaeth. Er enghraifft, ysgogodd herio arweinyddiaeth Jeremy Corbyn o'r Blaid Lafur cyn ei ail-ethol ym mis Medi 2016 adroddiadau oedd yn amlinellu safle a blaenoriaethau Llafur ac yn trafod materion fel gwleidyddiaeth gwrthwynebu cyni, diogelu swyddi a'r rheiny oedd fwyaf agored i doriadau'r llywodraeth ar hinsawdd economaidd ansicr yn ymwneud â Brexit. Yn yr un modd, rhoddodd cais Stephen Crabb AS am arweinyddiaeth y Blaid Geidwadol a gyhoeddwyd ym Mehefin 2016, amlygrwydd i'w fagwraeth dosbarth gweithiol ar ystâd o dai cyngor yn Sir Benfro ac fel ymgeisydd 'ceidwadaeth coler las'.

Gwelsom hefyd straeon ar lefel fwy lleol, dinesig neu bersonol – yn dweud hanes profiadau pobl o argyfyngau busnes a relaeth ddyddiol toriadau'r llywodraeth, yn cynnwys ansicrwydd swyddi a/neu bensiwn, bod yn agored i ddyledion, yr anhawster yn talu biliau a bod yn agored i ddigartrefedd neu fregusrwydd pobl ddigartref. Roedd rhywfaint o'r sylw yn canolbwyntio hefyd ar gyfraith a threfn, yn cynnwys costau personol bod yn ddioddefwyr twyll neu drosedd arall yn eu hamddifadu o incwm neu asedau hanfodol, yn ogystal ag achos eithriadol yn cynnwys llafur gorfodol a caethwasiaeth fodern.

Yn y bennod hon, rydym yn nodi'n fanwl prif ganfyddiadau ein hastudiaeth systematig, feintiol o gynnwys y cyfryngau yng Nghymru yn ystod y cyfnod hwn. Mae wedi ei nodi i alluogi cymharu'r sylw i dlodi yn ôl y math o gyfrwng, gan ganolbwyntio ar batrymau eang o ran maint a nodweddion adrodd, nodi tebygrwydd a gwahaniaethau o ran ffocws thematig, rhoi manylion yn eu cyd-destun a ffurfio'r nodweddion a gynrychiolwyd.

Ffigur 1: Maint a Llinell Amser y Sylw

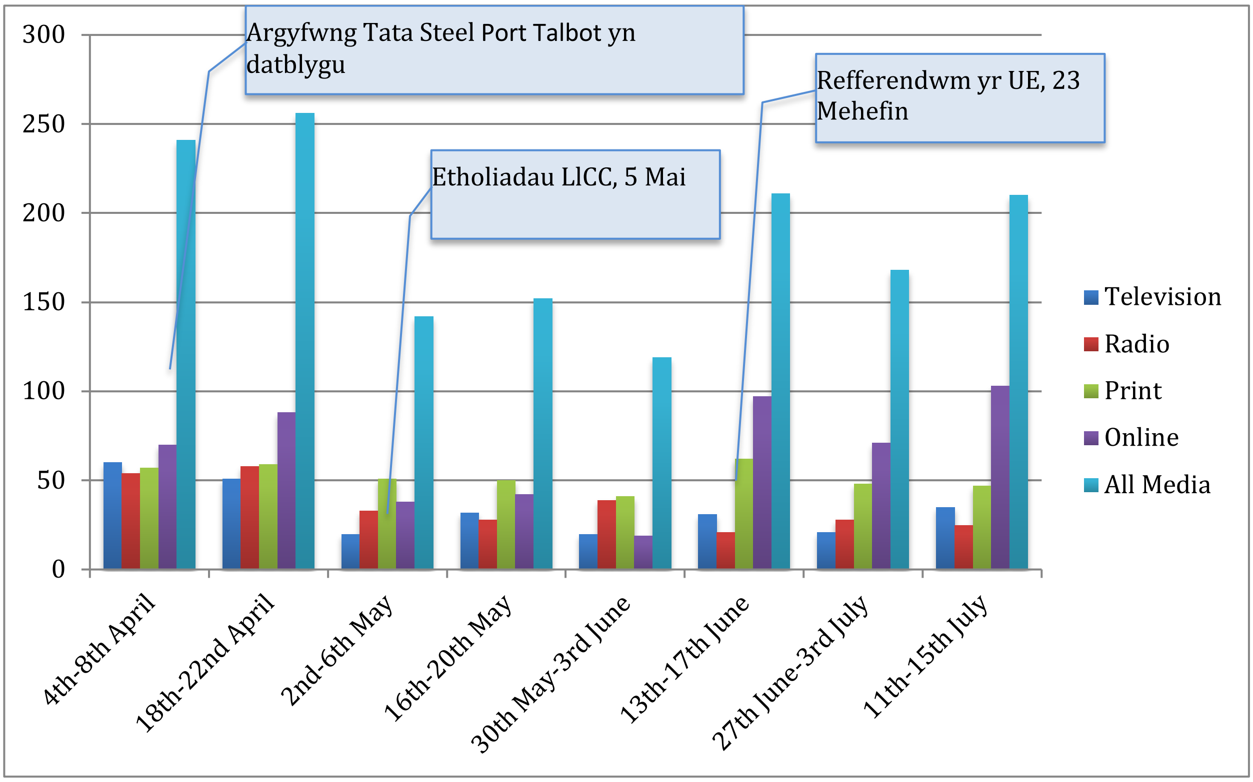

Grwpiau a Lleoliadau sydd wedi eu Cynnwys

Fe wnaethom archwilio pa grwpiau, os o gwbl, a nodwyd yn benodol eu bod wedi profi neu wedi cael eu heffeithio gan dlodi. Cafodd 2148 sylw am grwpiau eu cynnwys ar draws y 1498 o eitemau newyddion a ddadansoddwyd. Y categori mwyaf o bobl a nodwyd oedd 'gweithwyr' (mewn 41% o'r eitemau newyddion, n=614), wedi ei ddilyn gan gyfeiriadau at 'y gymuned' neu'r cyhoedd yn gyffredinol (28% o eitemau newyddion, n=420).

Roedd cyfeiriadau at grwpiau demograffig yn nodi manylion mwy penodol yn llai cyffredin, ac yn cynnwys cyfran llawer is o'r holl sylwadau am grwpiau oedd yn profi tlodi, er enghraifft, ieuenctid (18.8%, n=282), rhieni a theuluoedd (9.1%, n=136), yr henoed (6.5%, n=98), pobl ag anabledd (4.3% o eitemau newyddion), ffoaduriaid (2.3%), pobl eraill â chefndir mudol (1.4% o eitemau newyddion), rhieni sengl (1.3%, n=20) neu fenywod (0.9%, n=11). Yn 9.3% (n=140) o'r eitemau newyddion yn ein sampl, er i faterion yn ymwneud â thlodi gael eu trafod, ni nodwyd bod unrhyw grŵp penodol wedi ei effeithio. Fodd bynnag, dylid pwysleisio nad yw'r canlyniadau hyn yn golygu na allai'r darllenwyr gasglu o'r materion sydd wedi eu cynnwys y gallai grwpiau penodol gael eu heffeithio mewn rhyw ffordd, ond yn hytrach nad oedd yr adroddiadau yn cynnwys neu'n cyfeirio'n *benodol* at y bywydau hynny oedd wedi eu heffeithio. Felly, er enghraifft, er y gallai amddifadedd economaidd fod wedi ei gynnwys mewn adroddiad

yn trafod cyflwr yr economi, efallai nad oedd unrhyw syniad go iawn o'r ffordd y gallai'r materion hyn fod wedi cael eu profi ym mywydau'r bobl.

Ffigur 2: Grwpiau wedi eu Heffeithio gan Dlodi ar Draws y Sylw (n=1498)

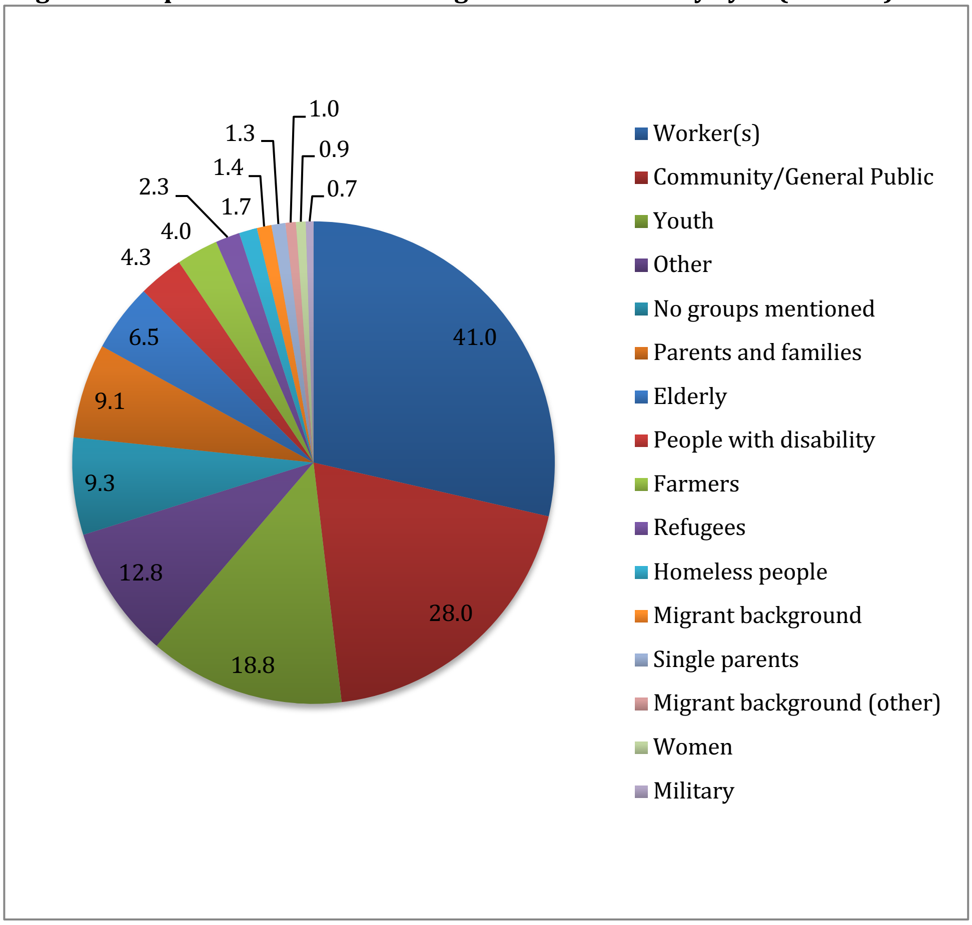

Tabl 3: Lleoliad Daearyddol y Sylw yn y Newyddion (fel % o'r Eitemau Newyddion)

	Teledu	**Radio**	**Print**	**Ar-lein**	**Pob Cyfrwng**
Dinas/tref/ rhanbarth arall	46.3% (n=125)	34.3% (n=98)	40.1% (n=166)	32.4% (n=171)	37.4% (n=560)
Cymru yn gyffredinol	39.3% (n=106)	36% (n=103)	33.6% (n=139)	33.3% (n=176)	35% (n=524)
Y DU yn gyffredinol	11.1% (n=30)	25.2% (n=72)	27.8% (n=115)	22.2% (n=117)	22.3% (n=334)
Port Talbot	11.5% (n=31)	6.6% (n=19)	10.4% (n=43)	10.2% (n=54)	9.8% (n=147)
'Y Cymoedd'	9.6% (n=26)	4.5% (n=13)	2.7% (n=11)	15% (n=79)	8.6% (n=129)
Caerdydd	6.7% (n=18)	2.4% (n=7)	2.9% (n=12)	14% (n=74)	7.4% (n=111)
Rhyngwladol	2.2% (n=6)	10.8% (n=31)	7.5% (n=31)	4.5% (n=24)	6.1% (n=92)
Mannau eraill yn y DU	1.5% (n=4)	1.0% (n=3)	2.9% (n=12)	2.8% (n=15)	2.3% (n=34)

Abertawe	1.5% (n=4)	1.4% (n=4)	1.9% (n=8)	2.7% (n=14)	2% (n=30)
Arall	1.1% (n=3)	0% (n=0)	0.2% (n=1)	0.2% (n=1)	0.3% (n=5)
Pob sôn	130.7% (n=353)	122.4% (n=350)	130% (n=538)	137.3% (n=725)	131.2% (n=1966)

Er mwyn nodi pa sylw oedd yn canolbwyntio ar rai ardaloedd daearyddol yn fwy rheolaidd nag eraill mewn newyddion yn cynnwys tlodi, dadansoddwyd hefyd ble roedd straeon wedi eu lleoli. Mewn sawl erthygl, soniwyd am fwy nag un lleoliad, e.e., gallai stori roi sylw ar ansicrwydd cyflogaeth yn y DU yn gyffredinol, ac yna canolbwyntio ar brofiadau diweithdra mewn tref benodol yng Nghymru, (felly pob sylw ym mhob math o gyfrwng yn creu cyfanswm o >100%). Roedd y sylw ar draws pob math o gyfrwng yn weddol amrywiol o ran lleoliad daearyddol y sylw a'r categori mwyaf oedd 'dinas/tref/rhanbarth arall' (37.4% o'r holl eitemau newyddion, n=560). Roedd y rhain yn cynnwys cyfeiriadau penodol at leoliadau yng Nghymru fel Glynebwy, Casnewydd a chymysgedd o drefi bach a mawr yng Ngorllewin a Gogledd Cymru. Y categori mwyaf arwyddocaol nesaf a gynrychiolwyd oedd 'Cymru yn gyffredinol' (35%, n=524).

Prif Themâu a 'Bachau Newyddion'

Fel y nodwyd yn ein pennod ar fethodoleg, mae ein sampl yn cynnwys pob eitem newyddion oedd yn cynnwys tlodi, anghydraddoldeb economaidd neu ynysu cymdeithasol. Fodd bynnag, er bod rhai adroddiadau newyddion yn gwneud y materion hyn yn ganolog, roedd rhai yn eu cynnwys fel agweddau mwy ymylol o'r stori. Mae Tabl 4 yn nodi'r materion yn ymwneud â thlodi a nodwyd fel prif thema, a'r rheiny y soniwyd amdanynt fel arall, fel rhan o adroddiad yn canolbwyntio'n fwy ar faterion eraill.

Roedd materion yn ymwneud â thlodi yn brif themâu mewn ychydig dros draean o'r sylw a ddadansoddwyd (34%, n=525). Roeddent yn fwy tebygol o gael eu cynrychioli fel prif thema mewn erthyglau yn y newyddion sy'n cael ei argraffu (41.1%, n=170) nag unrhyw un o'r cyfryngau newyddion eraill, a lleiaf tebygol ar y teledu (28.9%, n=78), er oherwydd amrywiadau yng nghyfanswm yr eitemau newyddion ar draws y math o gyfrwng yn y sampl, roedd mwy o eitemau newyddion prif thema ar-lein (n=177) nag unrhyw gyfrwng arall.

Tabl 4: Mater yn Ymwneud â Thlodi fel Prif Thema/Thema Arall (fel % o'r Eitemau Newyddion)

	Teledu	Radio	Print	Ar-lein	Cyfanswm
Prif thema	28.9% (n=78)	35% (n=100)	41.1% (n=170)	33.5% (n=177)	35% (n=525)
Arall	71.1% (n=192)	65% (n=186)	58.9% (n=244)	66.5% (n=351)	65% (n=973)
Cyfanswm y Newyddion	100% (n=270)	100% (n=286)	100% (n=414)	100% (n=528)	100% (n=1498)

Er mwyn rhoi cyd-destun manylach ar gyfer y ffordd yr oedd materion yn ymwneud â thlodi yn ymddangos yn y newyddion, cafodd 'prif thema' yr holl erthyglau eu codio. Fel y dengys Tabl 5 isod, ar draws y mathau gwahanol o newyddion, roedd y sylw'n cael ei reoli gan themâu'r

economi (35.9% o'r eitemau newyddion, n=538) a gwleidyddiaeth (29.6% o'r eitemau newyddion, n=444). Yn llawer llai aml, nodwyd ystod o themâu eraill yn y sylw, gyda rhywfaint o amrywiaeth ar draws y mathau o newyddion. Er enghraifft, er mai 'cyfraith a threfn' (10.6%, n=44) oedd y thema fwyaf arwyddocaol nesaf mewn print, mewn newyddion darlledu, y thema fwyaf cyffredin oedd 'addysg' – mewn 9.1% (n=26) o eitemau radio a 8.5% (n=23) o eitemau teledu, gydag 'iechyd' yn thema bwysicaf nesaf ar-lein (8%, n=42).

Tabl 5: Prif Thema Eitemau Newyddion (fel % o'r Eitemau Newyddion)

	Teledu	**Radio**	**Print**	**Ar-lein**	**Pob Cyfrwng**
Economi	40.7% (n=110)	40.6% (n=116)	30.4% (n=126)	35.2% (n=186)	35.9% (n=538)
Gwleidyddiaeth	32.6% (n=88)	25.9% (n=74)	32.4% (n=134)	28% (n=148)	29.6% (n=444)
Iechyd	4.8% (n=13)	6.3% (n=18)	7% (n=29)	8% (n=42)	6.8% (n=102)
Cyfraith/Trefn	4.4% (n=12)	3.8% (n=11)	10.6% (n=44)	6.1% (n=32)	6.6% (n=99)
Addysg	8.5% (n=23)	9.1% (n=26)	2.4% (n=10)	6.3% (n=33)	6.1% (n=92)
Elusen (arall)	2.2% (n=26)	3.1% (n=9)	9.9% (n=41)	6.4% (n=34)	6% (n=90)
Arall	2.6% (n=7)	0.7% (n=2)	1.9% (n=8)	3.8% (n=20)	2.5% (n=37)
Chwaraeon/ Hamdden	1.1% (n=3)	1% (n=3)	1.7% (n=7)	4% (n=21)	2.3% (n=34)
Mudo	1.1% (n=3)	2.1% (n=6)	1% (n=4)	1.3% (n=7)	1.3% (n=20)
Cymorth Rhyngwladol	0.4% (n=1)	2.4% (n=7)	1.7% (n=7)	0% (n=0)	1% (n=15)
Ewrop	0.4% (n=1)	1.7% (n=5)	0.5% (n=2)	0.4% (n=2)	0.7% (n=10)
Polisi/Materion Tramor Eraill	0.4% (n=2)	2.4% (n=7)	0.2% (n=1)	0% (n=0)	0.7% (n=10)
Diogelwch	0.4% (n=1)	0.7% (n=2)	0% (n=0)	0.2% (n=1)	0.3% (n=4)
Llywodraeth Leol	0% (n=0)	0% (n=0)	0.2% (n=1)	0.2% (n=1)	0.1% (n=2)
Crefydd	0% (n=0)	0% (n=0)	0% (n=0)	0.2% (n=1)	0.1% (n=1)
Cyfanswm	**100%** (n=300)	**100%** (n=323)	**100%** (n=416)	**100%** (n=528)	**100%** (n=1567)

I ddangos cyd-destun neu fynegi tlodi yn y sylw ymhellach, dadansoddwyd hefyd y 'bachau newyddion'. Er ei fod yn gysylltiedig â 'themâu', mae'r newidyn hwn yn mynd i'r afael yn fwy penodol â'r prif achos neu'r rheswm yr ymddengys bod stori newyddion wedi ymddangos.

Mae'r data bachau newyddion yn rhoi mewnwelediad mwy awgrymog i'r llwybrau y teithiodd tlodi, anghydraddoldeb economaidd ac ynysu cymdeithasol trwy'r agendâu newyddion yn ystod ein cyfnod monitro. Nid yw'n syndod, efallai, oherwydd y digwyddiadau newyddion mawr yn ystod y cyfnod hwn, mai'r tri phrif fachyn newyddion ar draws y sylw oedd 'adroddiad/polisi/gwleidyddiaeth LlCC' (22.6%, n=268), Gweithgaredd busnes (17.9% o eitemau newyddion, n=268) a refferendwm yr UE (16.6%, n=249). Cafwyd rhai amrywiadau rhwng mathau o newyddion, fodd bynnag, gyda'r bachau newyddion wedi ei argraffu pwysicaf yn canolbwyntio ar refferendwm yr UE (16.7%, n=69), tra bod bachau newyddion ar-lein yn canolbwyntio'n bennaf ar weithgaredd busnes (20.5%, n=108).

Tabl 6: Bachau Newyddion (fel % o'r Eitemau Newyddion)

Bachyn newyddion	**Teledu**	**Radio**	**Print**	**Ar-lein**	**Cyfanswm**
Adroddiad/polisi/ gwleidyddiaeth LlCC	33% (n=89)	29.7% (n=85)	16.4% (n=68)	18.2% (n=96)	22.6% (n=338)
Gweithgaredd busnes	17.4% (n=47)	17.5% (n=50)	15.2% (n=63)	20.5% (n=108)	17.9% (n=268)
Refferendwm yr UE	15.6% (n=42)	16.1% (n=46)	16.7% (n=69)	17.4% (n=92)	16.6% (n=249)
Adroddiad/polisi/ gwleidyddiaeth llywodraeth genedlaethol y DU	7.4% (n=20)	14% (n=40)	12.6% (n=52)	10.6% (n=56)	11.2% (n=168)
Gweithgaredd elusennau/trydydd sector	6.3% (n=17)	9.4% (n=27)	14.7% (n=61)	9.3% (n=49)	10.3% (n=154)
Adroddiad/polisi/ gwleidyddiaeth awdurdod lleol/cyngor	5.2% (n=14)	4.2% (n=12)	5.6% (n=23)	6.3% (n=33)	5.5% (n=82)
Profiadau o dlodi	2.2% (n=6)	2.8% (n=8)	3.9% (n=16)	7.8% (n=41)	4.7% (n=71)
Cyfraith a threfn	3.3% (n=9)	0.3% (n=1)	8.7% (n=36)	3.6% (n=19)	4.3% (n=65)
Arall	3.7% (n=10)	3.5% (n=10)	2.9% (n=12)	4.5% (n=24)	3.7% (n=56)
Streic neu brotest undeb	5.2% (n=14)	2.1% (n=6)	2.9% (n=12)	1.1% (n=6)	2.5% (n=38)
Pôl piniwn	0.7% (n=2)	0.3% (n=1)	0.5% (n=2)	0.8% (n=4)	0.6% (n=9)
Cyfanswm	100% (n=270)	100% (n=286)	100% (n=414)	100% (n=528)	100% (n=1498)

Materion a Phrofiadau o Dlodi

Ar draws ein sampl, edrychwyd ar y materion penodol y soniwyd amdanynt yn ymwneud â thlodi, yn ogystal â'r materion y nodwyd bod pobl yn yr erthygl wedi eu profi'n uniongyrchol. Trwy archwilio tlodi o'r ddau safbwynt ychydig yn wahanol, ein nod oedd canolbwyntio ar y graddau y gellir personoli neu adrodd yn fwy haniaethol ar faterion penodol yn y sylw.

Wrth archwilio'r sylw, rydym yn gweld amrywiaeth o faterion yn gysylltiedig â thlodi. Yn gyffredinol, cofnodwyd 4117 o faterion ar draws y 1498 o eitemau newyddion yn ein sampl. Y mater a nodwyd amlaf o bell oedd diweithdra/swyddi – yn bresennol mewn 47.3% o'r holl eitemau newyddion (n=708), wedi ei ddilyn gan doriadau i gyllid cymdeithasol/lles (24.3%, n=364) ac economi/isadeiledd gwael (20.6%, n=308).

Tabl 7: Materion yn Ymwneud â Thlodi oedd wedi eu Cynnwys yn y Sylw (fel % o'r Eitemau Newyddion)

	Teledu	Radio	Print	Ar-lein	Pob Cyfrwng
Diweithdra/Swyddi	51.9% (n=140)	40.9% (n=117)	44.7% (n=185)	50.4% (n=266)	47.3% (n=708)
Toriadau cyllid cymdeithasol/lles	23.3% (n=63)	23.4% (n=67)	22.5% (n=93)	26.7% (n=141)	24.3% (n=364)
Economi/isadeiledd gwael	27% (n=73)	25.9% (n=74)	12.3% (n=51)	20.8% (n=110)	20.6% (n=308)
Tlodi ac amddifadedd	7.4% (n=20)	17.1% (n=49)	24.2% (n=100)	13.3% (n=70)	16% (n=239)
Cost byw (cyffredinol)	11.5% (n=31)	22% (n=63)	10.1% (n=42)	12.1% (n=64)	13.4% (n=200)
Cyflogau isel	10% (n=27)	14.3% (n=41)	14.5% (n=60)	11% (n=58)	12.4% (n=186)
Problemau addysg	13.3% (n=36)	14.7% (n=42)	5.8% (n=24)	15.9% (n=84)	12.4% (n=186)
Pensiynau	7.8% (n=21)	7.3% (n=21)	20% (n=83)	8.9% (n=47)	11.5% (n=172)
Anghydraddoldeb	10% (n=27)	8.4% (n=24)	19.3% (n=80)	7% (n=37)	11.2% (n=168)
Mynediad i fudd-daliadau	8.5% (n=23)	12.9% (n=37)	10.6% (n=44)	8.7% (n=46)	10% (n=150)
Tlodi plant	5.9% (n=16)	10.5% (n=30)	9.2% (n=38)	12.1% (n=64)	9.9% (n=148)
Problemau iechyd	9.3% (n=25)	13.6% (n=39)	8.5% (n=35)	9.3% (n=49)	9.9% (n=148)
Problemau tai	5.9% (n=16)	6.6% (n=39)	11.8% (n=49)	11.6% (n=61)	9.7% (n=145)
Digartrefedd	5.2% (n=14)	4.5% (n=13)	12.6% (n=52)	6.8% (n=36)	7.7% (n=115)
Tlodi Gwledig	11.5% (n=31)	17.1% (n=49)	2.9% (n=12)	4.2% (n=22)	7.6% (n=114)
Arall	2.6% (n=7)	5.2% (n=15)	5.6% (n=23)	12.7% (n=67)	7.5% (n=112)
Tangyflogaeth	7% (n=19)	10.5% (n=30)	6.5% (n=27)	5.9% (n=31)	7.1% (n=107)
Dyledion	4.4% (n=12)	7.7% (n=22)	7% (n=29)	6.1% (n=32)	6.3% (n=95)
Cost trafnidiaeth	7% (n=19)	7% (n=20)	3.6% (n=15)	7% (n=37)	6.1% (n=91)
Newyn	4.4% (n=8)	8.7% (n=25)	4.3% (n=18)	4.7% (n=25)	5.1% (n=76)
Biliau'r cartref	7% (n=6)	25.2% (n=15)	5.3% (n=22)	5.1% (n=27)	4.7% (n=70)

Lefelau Budd-daliadau	4.4% (n=13)	2.1% (n=6)	7% (n=29)	3.4% (n=18)	4.4% (n=66)
Mynediad i gredyd	7% (n=10)	5.6% (n=16)	0.2% (n=1)	1.9% (n=10)	2.5% (n=37)
Cost gofal plant	1.9% (n=5)	3.8% (n=11)	2.7% (n=11)	1.9% (n=10)	2.5% (n=37)
Lefelau rhent	1.9% (n=5)	2.4% (n=7)	1.2% (n=5)	2.7% (n=14)	2.1% (n=31)
Banciau bwyd	0.7% (n=2)	2.8% (n=8)	3.4% (n=14)	0.8% (n=4)	1.9% (n=28)
Llafur gorfodol /caethwasiaeth	1.1% (n=3)	0% (n=0)	1.2% (n=5)	0.8% (n=4)	0.8% (n=12)
Dim mater penodol wedi ei nodi	0.7% (n=2)	0% (n=0)	0.2% (n=1)	0.2% (n=1)	0.3% (n=4)
Cyfanswm	(n=674)	(n=860)	(n=1148)	(n=1435)_	(n=1498)

Pan fyddwn yn edrych ar y materion hynny a nodir fel profiadau pobl sydd wedi eu cynnwys mewn straeon, mae'r darlun ychydig yn wahanol gydag ystod fwy cyfyng o faterion penodol yn cael eu cynrychioli a'r categori mwyaf arwyddocaol ar draws y mathau o gyfryngau yw 'profi tlodi/allgáu cymdeithasol' yn gyffredinol (n=460, 30.7% o eitemau newyddion). Fodd bynnag, o ran pethau eraill, mae'r profiadau a nodwyd yn adlewyrchu'r materion yn ymwneud â thlodi a nodir yn Nhabl ** uchod, gydag ansicrwydd cyflogaeth (28.9%, n=433) a diweithdra (28.3%, n=424) yn elfen gref ar draws y cyfryngau, ynghyd â phroblemau neu anawsterau yn cael mynediad i fudd-daliadau a gwasanaethau (22.9% o eitemau newyddion, n=343), oedd yn cynnwys problemau yn gysylltiedig â newidiadau i fudd-daliadau a thoriadau i gyllid cymdeithasol/lles yn fwy cyffredinol.

Tabl 8: Profiadau Tlodi ar draws y Cyfryngau (fel % o Eitemau Newyddion)

	Teledu	**Radio**	**Print**	**Ar-lein**	**Pob Cyfrwng**
Tlodi/allgáu cymdeithasol (yn gyffredinol)	15.2% (n=41)	32.2% (n=92)	30.9% (n=128)	37.7% (n=199)	30.7% (n=460)
Ansicrwydd cyflogaeth	34.8% (n=94)	28% (n=80)	22.7% (n=94)	31.3% (n=165)	28.9% (n=433)
Diweithdra	27.8% (n=75)	21% (n=60)	26.3% (n=109)	34.1% (n=180)	28.3% (n=424)
Mynediad i fudd-daliadau a gwasanaethau	26.3% (n=71)	31.1% (n=89)	22.9% (n=95)	16.7% (n=88)	22.9% (n=343)
Iechyd (meddwl/corfforol)	10.7% (n=29)	8.7% (n=25)	14% (n=58)	16.1% (n=85)	13.2% (n=197)
Dim profiadau wedi eu cynnwys	15.9% (n=43)	8% (n=23)	14.3% (n=59)	8.7% (n=46)	11.4% (n=171)
Arall	4.8% (n=13)	7.7% (n=22)	8.9% (n=37)	15% (n=79)	10.1% (n=151)
Cyflogau isel	7% (n=19)	7.7% (n=22)	12.1% (n=50)	9.7% (n=51)	9.5% (n=142)
Ansicrwydd pensiynau	5.9% (n=16)	4.2% (n=12)	13% (n=54)	6.1% (n=32)	7.6% (n=114)
Digartrefedd	2.6% (n=7)	5.2% (n=15)	11.8% (n=49)	5.5% (n=29)	6.7% (n=100)

Tangyflogaeth	5.2% (n=14)	3.5% (n=10)	2.7% (n=11)	2.3% (n=12)	3.1% (n=47)
Cyfanswm	156.3% (n=422)	157.3% (n=450)	179.7% (n=414)	183% (n=966)	172.4%[1] (n=2582)

Er bod amlder mathau gwahanol o brofiadau o dlodi yn weddol gyson ar draws y mathau o gyfryngau, roedd rhai categorïau profiad yn gryfach mewn rhai adrannau o'r cyfryngau nag eraill. Er enghraifft, er nad oedd digartrefedd yn ymddangos mor aml fel profiad cyffredinol, roedd yn ymddangos yn llawer mwy aml mewn print (11.8% o eitemau newyddion, n=49) na'r cyfryngau darlledu (Teledu: 2.6% o eitemau newyddion, n=7); radio: 5.2% o eitemau newyddion, n=15) neu ar-lein (29% o eitemau newyddion, n=29). Yn 11.4% o eitemau newyddion yn gyffredinol (n=171), ni chafwyd unrhyw gyfeiriadau pendant at brofiadau o dlodi o gwbl, sy'n awgrymu ffurf mwy haniaethol neu wedi ei dadbersonoli o sylw i'r materion. Roedd hyn yn fwy tebygol mewn newyddion ar y Teledu (15.9%, n=43) ac wedi ei argraffu (14.3%, n=59) na newyddion ar y Radio (8%, n=23) neu Ar-lein (8.7%, n=46).

Achosion a Chanlyniadau Tlodi

Er mwyn archwilio'r fframwaith adrodd ar dlodi a materion cysylltiedig, dadansoddwyd pa achosion neu resymau, os o gwbl, oedd yn gysylltiedig â thlodi a'i faterion cysylltiedig yn y sylw. Yn 27.3% o'r eitemau newyddion (n=409) ni soniwyd am unrhyw achosion o gwbl.

Tabl 9: Achosion o Faterion yn Ymwneud â Thlodi yn ôl Math o Gyfrwng (fel % o Eitemau Newyddion)

	Teledu	Radio	Print	Ar-lein	Pob Cyfrwng
Dim achosion wedi eu cynnwys	28.9% (n=78)	21% (n=60)	28.3% (n=117)	29.2% (n=154)	27.3% (n=409)
Strwythurol	18.1% (n=49)	21% (n=60)	19.8% (n=82)	19.1% (n=101)	19.5% (n=292)
Economi Cymru / dad-ddiwydiannu	16.3% (n=44)	19.9% (n=57)	11.8% (n=49)	18.9% (n=100)	16.7% (n=250)
Pleidleisio dros adael yr UE /Brexit	14.1% (n=38)	12.2% (n=35)	15% (n=62)	15.7% (n=83)	14.6% (n=218)
Toriadau cyllid /mesurau cyni[2]	15.2% (n=41)	13.6% (n=39)	8.9% (n=37)	12.5% (n=66)	12.2% (n=183)
Arferion busnes /gweithredoedd corfforaethau	10.7% (n=29)	11.5% (n=33)	14.3% (n=59)	7.6% (n=40)	10.7% (n=161)
Globaleiddio	9.3% (n=25)	8.7% (n=25)	8.2% (n=34)	9.7% (n=51)	9% (n=135)
Unigol	4.1% (n=11)	5.2% (n=15)	7.7% (n=32)	7.8% (n=41)	6.6% (n=99)
Tsieina/India	3% (n=8)	3.8% (n=11)	5.8% (n=24)	5.7% (n=30)	4.9% (n=73)
Costau tanwydd/ynni	5.2% (n=14)	3.5% (n=10)	5.1% (n=21)	4.4% (n=23)	4.5% (n=68)

[1] Cyfansymiau = >100% oherwydd nodwyd mwy nag un 'profiad o dlodi' ym mhob eitem newyddion.

[2] Roedd y categori hwn yn cynnwys cyfeiriadau penodol at doriadau i gyllideb y llywodraeth neu fesurau cyni (ar lefelau awdurdod lleol, LlC, llywodraeth genedlaethol y DU, UE a'r trydydd sector) er enghraifft oherwydd y byddai colledion cronfeydd buddsoddi a ragwelir oherwydd Brexit yn gwneud cymunedau yn dlotach neu'n bygwth swyddi.

Arall	3.3% (n=9)	3.5% (n=10)	4.8% (n=20)	4.7% (n=25)	4.3% (n=64)
Pleidleisio dros aros yn yr UE/aelodaeth o'r UE	4.8% (n=13)	2.4% (n=7)	4.8% (n=20)	4.2% (n=22)	4.1% (n=62)
Trafnidiaeth	3.3% (n=9)	4.9% (n=14)	1.4% (n=6)	1.9% (n=10)	2.6% (n=39)
Dibyniaeth ar sylweddau	0.4% (n=1)	0% (n=0)	4.6% (n=19)	2.1% (n=11)	2.1% (n=31)
Rhyfel neu wrthdaro	0.7% (n=2)	3.1% (n=9)	2.4% (n=10)	0% (n=0)	1.4% (n=21)
Bod heb waith[3]	0.4% (n=1)	0% (n=0)	0.5% (n=2)	0.4% (n=2)	0.3% (n=5)
Cyfanswm	137.8% (n=372)	134.6% (n=385)	143.5% (n=594)	143.8% (n=759)	140.9% (n=2110)

Fodd bynnag, yn y 72.7% (n=1089) o'r eitemau newyddion oedd yn awgrymu neu'n cynnwys achosion yn bendant, achosion strwythurol[4] neu facro-economaidd a nodwyd fwyaf fel achos tlodi.

Gallwn ddweud bod llawer mwy o bwyslais yn y sylw ar achosion strwythurol (27.3% o eitemau newyddion, n=292) a phroblemau'n gysylltiedig ag economi/dad-ddiwydiannu Cymru fel ffactorau achosol tlodi (16.7% o eitemau newyddion, n=250) nag ar ymddygiad yr unigolion a gynrychiolwyd fel achos eu tlodi eu hunain (6.6% o eitemau newyddion, n=99) neu normau diwylliannol penodol 'bod heb waith' yn awgrymu diffyg ethig gwaith ymysg y tlawd (0.3% o eitemau newyddion, n=5). Yn wir, ni welsom lawer o dystiolaeth, os o gwbl, o bobl sydd yn profi tlodi yn cael eu cyfleu mewn ffordd oedd yn stereoteipio neu'n creu stigma amlwg yn ystod ein cyfnod monitro.

Er nad yw ein sampl yn cynrychioli'r holl sylw yn y newyddion i Brexit yng Nghymru yn ystod y cyfnodau gafodd eu monitro, mae'n cyfleu'r holl sylw yn ymwneud â thlodi, anghydraddoldeb economaidd a thrafod effeithiau posibl canlyniad y refferendwm ar ffordd o fyw ac amddifadedd cymdeithasol yng Nghymru. Fel y sylw yn fwy cyffredinol, er y gallai materion sy'n berthnasol neu'n bosibl yn achosion tlodi fod wedi bod yn ymhlyg yn y naratif newyddion, efallai nad oeddent bob amser wedi cael eu cyfleu yn amlwg felly. Mewn geiriau eraill, mae ein data'n awgrymu nad oedd cwestiynau strwythurol neu economaidd cymhleth a dadleuol yn aml (fel canlyniadau Brexit neu dim Brexit) yn amlwg gysylltiedig â'r hyn y gallent eu golygu, yn gadarn, yn realaeth bywydau bob dydd pobl.

Pan gafodd cyfeiriadau at aelodaeth o'r UE a phenderfyniadau pleidleisio'r refferendwm eu nodi, roedd 'pleidleisio dros adael yr EU/Brexit' (14.6% o eitemau newyddion, n=218) ac aelodaeth o'r UE yn y gorffennol neu'r presennol a/neu 'bleidleisio dros aros yn yr UE/aelodaeth o'r UE' (4.1% o eitemau newyddion, n=62) naill ai yn achos ansicrwydd presennol, amddifadedd/ffordd o fyw gwaeth posibl yn y dyfodol neu'n atal ffyniant – sefyllfaoedd pegynnol a gyflwynwyd yn bennaf

[3] Cafodd y categori hwn ei godio pan gyfeiriwyd yn benodol at y syniad o 'fod heb waith', fel er enghraifft yn y mynegiant, 'diwylliannau bod heb waith'

[4] Defnyddiwyd y categori 'strwythurol', pan oedd yr awgrym o achos strwythurol tlodi yn cyfeirio at bwysau neu dueddiadau economaidd cyffredinol mewn rhyw ffordd yn fwy cyffredinol, pwysau oedd yn deillio o gostau byw cynyddol neu'r 'ffordd y mae pethau' yn economaidd a phan nad oedd cysylltiad pendant rhwng y pwysau hyn ag economi Cymru.

i’r sylw gan ffynonellau ar y ddwy ochr o ymgyrch y refferendwm. Fodd bynnag, er i amlder cynrycholaeth ‘gadael’ ac ‘aros’ fel achosion tlodi gynyddu yn ystod wythynosau ymgyrch y refferendwm ym Mai a Mehefin, cynyddodd ‘Pleidleisio dros adael yr UE/Brexit’ lawer mwy, gan barhau yn syth ar ôl y bleidlais a chyrraedd uchafbwynt yn ystod Cyfnod Codio 7 (40.5% o eitemau newyddion, n=68), cyn lleihau ym mis Gorffennaf.

Ffigur 3: Achosion Tlodi o Ebrill i Orffennaf 2016 (fel % o’r Holl Sylw yn y Cyfryngau)

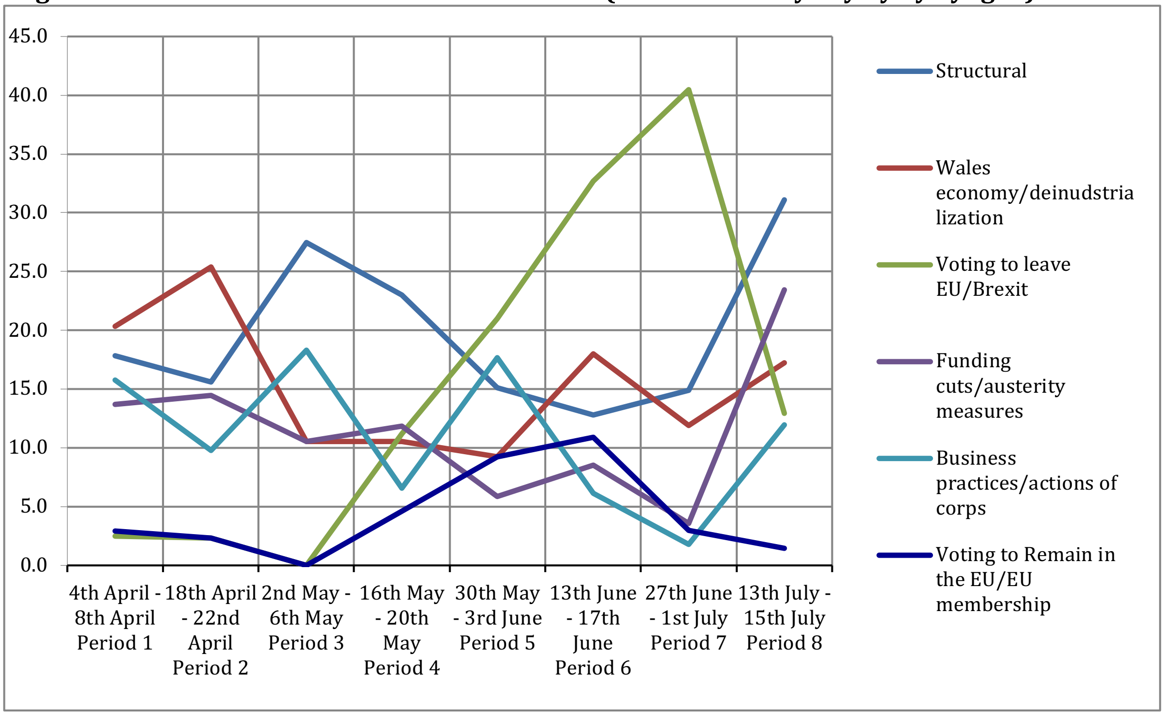

Cyrhaeddodd cyfleu ‘pleidleisio dros aros/aelodaeth o’r UE’ fel achos posibl tlodi, mewn cymhariaeth, anterth llawer llai, ond arwyddocaol, yng Nghyfnod Codio 6 – cyn pleidlais y refferendwm (10.9% o eitemau newyddion, n=23). Efallai nad yw’n syndod bod y sylw i bryderon yn ymwneud â thlodi oedd yn gysylltiedig â Brexit yn y newyddion yng Nghymru yn llawer mwy na’r sylw a roddwyd i bryderon oedd yn gysylltiedig ag aros, gan fod Cymru wedi bod yn fuddiolwr net cyllid yr UE dros y blynyddoedd diweddar. Ar y llaw arall, oherwydd canlyniad y bleidlais yng Nghymru, gallai ymddangos fel na bai’r agwedd hon ar y sylw yn cyd-fynd â safbwynt y cyhoedd yng Nghymru. Fodd bynnag, yn fwyaf nodedig, mae’n amlwg na wnaeth llawer o sylw am dlodi yn cynnwys achosion yn ymwneud â mater aelodaeth o’r UE ymddangos o gwbl hyd at gyfnod monitro 4 – hanner olaf Mai ac ymhell i mewn i’r ymgyrch ei hun. Mae hyn yn dangos na wnaeth fframwaith naratif cadarn o ddealltwriaeth am dlodi a’r

effeithiau posibl ar ffordd o fyw yn sgil Brexit neu ddim Brexit ddatblygu o bosibl yn y misoedd cyn y bleidlais. Yn lle hynny, cafodd y naratif newyddion ar aelodaeth o'r UE v Brexit mewn perthynas â thlodi ei gyfleu'n fwy trwy sylw dwys i'r materion yn ystod cyfnod cymharol fyr o wythnosau cyn y bleidlais.

Er mwyn ystyried ymhellach sut cafodd y sylw ei gyfleu, archwiliwyd hefyd pa ganlyniadau, os o gwbl, a nodwyd o ganlyniad i dlodi. Mewn geiriau eraill sut, os o gwbl, y gwnaeth effeithiau tlodi ar unigolion, eu cymunedau neu'r gymdeithas ehangach gael eu cynnwys mewn straeon newyddion?

Ni wnaeth 33.6% o'r eitemau newyddion (n=504) sôn yn uniongyrchol na thalu sylw i unrhyw ganlyniadau tlodi, sy'n golygu na wnaeth goblygiadau tlodi na'r profiadau yn ei sgil i unigolion, eu cymunedau neu'r gymdeithas ehangach gael eu cynnwys yn benodol neu gael eu hawgrymu yn y naratif.

Tabl 10: Canlyniadau Tlodi ar draws y Cyfryngau[5] (fel % o'r Eitemau Newyddion)

	Teledu	Radio	Print	Ar-lein	Pob Cyfrwng
Dim canlyniadau wedi eu cynnwys	48.9% (n=132)	29% (n=83)	38.4% (n=159)	24.6% (n=130)	33.6% (n=504)
Cymunedau'n ddiodef	27.4% (n=74)	33.6% (n=96)	23.7% (n=98)	41.1% (n=217)	32.4% (n=485)
Incwm isel cartrefi	10.4% (n=28)	20.6% (n=59)	19.6% (n=81)	18.9% (n=100)	17.9% (n=268)
Allgáu Cymdeithasol[6]	12.6% (n=34)	21.3% (n=61)	14.7% (n=61)	18.2% (n=96)	16.8% (n=252)
Anghydraddoldeb cymdeithasol/economaidd	5.9% (n=16)	16.4% (n=47)	13.5% (n=56)	20.8% (n=110)	15.3% (n=229)
Problemau iechyd	9.6% (n=26)	9.8% (n=28)	18.6% (n=77)	16.3% (n=86)	14.5% (n=217)
Plant/teuluoedd yn dioddef	9.3% (n=25)	10.5% (n=30)	11.6% (n=48)	15.9% (n=84)	12.5% (n=187)
Problemau addysgol	6.7% (n=18)	3.5% (n=10)	4.3% (n=18)	8.7% (n=46)	6.1% (n=92)
Arall	1.1% (n=3)	1.4% (n=4)	4.6% (n=19)	4.5% (n=24)	3.3% (n=50)
Cyfanswm	131.9% (n=356)	146.2% (n=418)	149% (n=617)	169.1% (n=893)	152.5% (n=2284)

[5] Mae'r cyfanswm (n=) yn fwy yma na chyfanswm yr eitemau newyddion yn y sampl (n=1498) am fod yr holl 'ganlyniadau' tlodi a nodwyd ym mhob stori wedi cael eu codio.

[6] Mae'n cynnwys cyfeiriadau penodol at 'allgáu cymdeithasol' ynghyd â chategori wedi ei godio fel 'cyfleoedd' sydd yn cynnwys cyfeiriadau at brinder cyfleoedd i gael mynediad i swyddi cadarn neu rai sy'n talu'n dda, prentisiaethau neu gyfeiriadau mwy cyffredinol at ddiffyg opsiynau yn y dyfodol i wella eich bywyd eich hun a chategori hefyd wedi ei godio fel 'cyrhaeddiad gwael' sydd yn cynnwys straeon oedd yn defnyddio'r term hwn yn benodol gydag ystyr cymdeithasol mwy cyffredinol na chyrhaeddiad mewn addysg.

Yn y 66.4% o eitemau newyddion (n=995) oedd yn cynnwys cyfeiriadau at ganlyniadau tlodi, nodwyd materion cymdeithasol cyffredinol materion mwy lleol neu wedi eu hymunigoli. Y canlyniad a nodwyd amlaf oedd y syniad eang bod cymunedau'n dioddef (32.4%, n=485). Roedd hyn yn cynnwys sylw lle'r oedd colledion swyddi mewn ardal yn cael ei gyfleu o ran sut y gallai'r gymuned neu'r rhanbarth gael eu heffeithio, er enghraifft, yr effeithiau niweidiol ar yr ardal gyfan wrth i gwmni bysiau yn Sir y Fflint fynd i ddwylo'r gweinyddwyr, neu pan oedd pryder y byddai'r bygythiad neu golli swyddi gwirioneddol yn effeithio ar ragolygon y gymuned gyfan (e.e., mewn rhai straeon am 'Gylchffordd Cymru' ac argyfwng Tata Steel). Roedd incwm isel cartrefi hefyd yn amlwg ar draws y sylw (nodwyd 17.9% o achosion, n=268), yn yr un modd ag anghydraddoldeb cymdeithasol/economaidd (15.3%, n=229). Mae'n werth nodi bod rhywfaint o'r 16.8% (n=252) o'r sylw yn ymwneud naill ai ag 'allgáu cymdeithasol' neu syniadau am 'gyfleoedd' a 'chyfleoedd bywyd' wedi cael eu cyflwyno i'r sylw gan ffigurau gwleidyddol (er enghraifft, mewn straeon am ymgyrch Stephen Crabbe am arweinyddiaeth y Ceidwadwyr, safbwyntiau yn cysylltu ei gefndir economaidd-cymdeithasol personol â'i safbwyntiau polisi, esboniadau Jeremy Corbyn o'i safbwyntiau polisi ar anfantais economaidd-gymdeithasol wrth amddiffyn ei arweinyddiaeth a phwyntiau a wnaed am adlewyrchiadau Theresa May ar ganlyniadau tlodi yn ei haraith gyntaf fel Prif Weinidog). Ar wahân i enghreifftiau â phroffil mor uchel, ni chafwyd llawer o straeon yn dangos canlyniadau tlodi i unigolion penodol, er enghraifft trwy gyfweliadau neu astudiaethau achos mwy manwl, yn y sylw.

Cyfrifoldeb am Dlodi

Archwiliwyd y ffordd, os o gwbl, yr oedd cyfrifoldeb am dlodi'n cael ei gynrychioli, naill ai'n uniongyrchol neu'n cael ei awgrymu'n glir yn y sylw. Yn 26.4% o'r eitemau newyddion (n=396) ni awgrymwyd na neilltuo unrhyw gyfrifoldeb o gwbl am dlodi. Roedd hyn ar ei uchaf mewn print (31.2% o erthyglau, n=129), wedi ei ddilyn ar-lein (25.9%, n=137) a theledu (24.2%, n=66) ac ar ei isaf ar y radio (22.4%, n=64). Fodd bynnag, yn y 73.6% (n=1102) o'r sylw ar draws yr holl gyfryngau lle'r oedd cyfrifoldeb wedi ei gynnwys, Llywodraeth Cynulliad Cymru oedd yn ysgwyddo neu'n cymryd cyfrifoldeb amlaf (19.8% o eitemau newyddion, n=296), wedi ei ddilyn gan fuddiannau preifat/busnes (17.6%, n=264) ac yna Llywodraeth Genedlaethol bresennol y DU (16.2%, n=242). Mae hyn yn ddiddorol, oherwydd er bod llawer o'r meysydd y gellir eu cysylltu ag atal neu leddfu tlodi, fel datblygu economaidd, lles cymdeithasol a thai, yn feysydd polisi wedi eu datganoli i Lywodraeth Cynulliad Cymru, mae meysydd allweddol eraill polisi sy'n rheoli neu'n effeithio ar dlodi, fel cyflogaeth a nawdd cymdeithasol a system dreth y DU yn dal yng ngrym y llywodraeth yn San Steffan. Roedd llawer llai o straeon yn rhoi'r cyfrifoldeb am dlodi ar lywodraeth leol, gyda rhai o'r rheiny a wnaeth yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â digartrefedd neu ei reoli.

Roedd unigolion yn llawer llai tebygol na'r llywodraeth a sefydliadau eraill o gael eu gwneud yn gyfrifol am y materion tlodi oedd yn effeithio arnynt (5.9% o briodoliadau tlodi, n=88), er bod hyn ychydig yn fwy aml mewn print (8.7%, n=36) na mathau eraill o gyfryngau. Yn hyn o beth, gallwn weld nad oes llawer o dystiolaeth bod y math o naratif sy'n creu stigma am y rheiny sydd yn profi tlodi a nodwyd gan ymchwil flaenorol yn nodweddiadol o'r sylw yn adrannau allweddol o'r wasg genedlaethol yn y DU.

Yn ddiddorol iawn, roedd ymddygiad pleidleisio'r cyhoedd yn Refferendwm yr UE hefyd yn arwyddocaol yn y ffordd yr oedd y cyfrifoldeb am dlodi'n cael ei nodi ar draws y sylw, gyda phobl a bleidleisiodd dros Brexit mewn sefyllfa fwy cadarn o ran cyfrifoldeb (13.8%, n=207) na'r rheiny a bleidleisiodd dros aros yn yr UE (2.5%, n=37). Yn gyffredinol, gwelir bod y canfyddiadau hyn yn cyfleu tôn foesol straeon am dlodi. Er eu bod yn llai aml yn gyffredinol, maent yn adlewyrchu'r data a gyflwynir uchod ar 'achosion tlodi' a nodwyd yn y sylw (gyda 14.6% (n=218) o'r sylw'n cynnwys gadael yr UE fel achos posibl tlodi, gyda dim ond 4.1% (n=62) o'r sylw'n nodi aros fel achos).

Tabl 11: Priodoliadau Cyfrifoldeb am Dlodi (fel % o Eitemau Newyddion)

	Teledu	**Radio**	**Print**	**Ar-lein**	**Pob Cyfrwng**
Dim cyfrifoldeb wedi ei gynnwys	24.4% (n=66)	22.4% (n=64)	31.2% (n=129)	25.9% (n=137)	26.4% (n=396)
Polisi LlCC	29.3% (n=79)	24.8% (n=71)	13.8% (n=57)	16.9% (n=89)	19.8% (n=296)
Buddiannau preifat /busnes	18.5% (n=50)	18.2% (n=52)	16.4% (n=68)	17.8% (n=94)	17.6% (n=264)
Polisi llywodraeth genedlaethol (presennol)	9.6% (n=26)	13.3% (n=38)	19.8% (n=82)	18.2% (n=96)	16.2% (n=242)
Pleidleisio dros Adael yr UE	10% (n=27)	9.4% (n=27)	14.3% (n=59)	17.8% (n=94)	13.8% (n=207)
Polisi'r UE	9.6% (n=26)	9.1% (n=26)	8% (n=33)	6.6% (n=35)	8% (n=120)
Polisi llywodraeth leol	9.3% (n=25)	9.4% (n=27)	4.8% (n=20)	7.6% (n=40)	7.5% (n=112)
Polisi llywodraeth genedlaethol (gorffennol)	4.1% (n=11)	5.2% (n=15)	8.7% (n=36)	7.6% (n=40)	6.8% (n=102)
Unigolion a effeithiwyd	3.3% (n=9)	2.8% (n=8)	8.7% (n=36)	6.6% (n=35)	5.9% (n=88)
Arall	4.8% (n=13)	5.9% (n=17)	4.8% (n=20)	4.7% (n=25)	5% (n=75)
Pleidleisio dros Aros yn yr UE	0.7% (n=2)	0.3% (n=1)	3.6% (n=15)	3.6% (n=19)	2.5% (n=37)
Cyfanswm	123.7% (n=334)	121% (n=346)	134.1% (n=555)	133.3% (n=704)	129.4% (n=1939)

Ymatebion i Dlodi

Yn ogystal â'r 'cyfrifoldeb' a briodolir am dlodi a materion yn ymwneud â thlodi, archwiliwyd hefyd y sylw i 'ymatebion i dlodi' a gafodd eu cynnwys yn y sylw fel camau oedd, y gellid neu y

dylid eu cymryd. Awgrymwyd ymatebion o ryw fath yn y rhan fwyaf o'r eitemau newyddion yn ein sampl (90.4%, n=1354). Roedd y rhain yn weddol eang ond yn canolbwyntio'n bennaf ar ymyrraeth llywodraethol ar lefelau Cynulliad Cymru (26.5%, n=397) neu Lywodraeth y DU (21.5%, n=322), yn ogystal ag ymgyrchoedd gwleidyddol dros newid oedd yn cael eu targedu ar y lefelau hynny o lywodraeth (18.4%, n=275) ac oedd yn ymwneud yn bennaf ag ymgyrchu cyn Etholiadau Llywodraeth Cynulliad Cymru. Cafwyd pwyslais sylweddol hefyd ar yr ymatebion y gellid neu oedd yn cael eu gwneud gan fusnes (20.9%, n=313). Ni chanfuwyd llawer o bwyslais ar yr ymatebion a gymerwyd gan neu y disgwyliwyd gan unigolion (naratif fel 'gwellwch eich sefyllfa trwy eich ymdrechion eich hun'), gyda 'gweithredu unigol, yn rhoi cyfrif am 3.9% (n=59) yn unig o'r ymatebion oedd wedi eu codio. Yn yr un modd, nid oedd ymatebion cyfraith a threfn yn cael eu cynnig yn aml (5.9%, n=88) ac yn hytrach na chyfeirio at blismona'r rheiny oedd mewn tlodi, roedd y rheiny oedd yn bodoli'n ymwneud yn bennaf â gweithredu i fynd i'r afael â sgamiau, atal twyllo pobl i gael eu cynilion neu herio caethwasiaeth fodern. Cafodd galwadau penodol am newidiadau i fudd-daliadau a/neu'r isafswm cyflog eu codio ar wahân, ac er bod cynyddu (2.5%, n=38) a thorri lefelau budd-dâl lles (0.9%, n=14) wedi eu cynnig mewn erthyglau newyddion fel ymatebion i dlodi (gan adlewyrchu cynnwys safleoedd gwleidyddol/ideolegol gwahanol oedd wedi eu cynnwys yn yr adroddiadau), nid oedd y rhain yn ymddangos yn aml yn y sylw o'u cymharu â galwadau mwy cyffredinol am ymyriadau'r llywodraeth.

Tabl 12: Ymatebion i Dlodi (fel % o'r Eitemau Newyddion)

	Teledu	Radio	Print	Ar-lein	Pob Cyfrwng
Ymyrraeth Llywodraeth Cynulliad Cymru	30.7% (n=83)	29.7% (n=85)	23.4% (n=97)	25% (n=132)	26.5% (n=397)
Ymyrraeth Llywodraeth y DU	23% (n=62)	18.5% (n=53)	27.3% (n=113)	17.8% (n=94)	21.5% (n=322)
Ymyrraeth breifat/busnes	21.9% (n=59)	14.3% (n=41)	19.6% (n=81)	25% (n=132)	20.9% (n=313)
Ymgyrch gwleidyddol	21.9% (n=59)	20.6% (n=59)	13.5% (n=60)	18.4% (n=97)	18.4% (n=275)
Prosiect elusennol	3.3% (n=9)	4.9% (n=14)	13.8% (n=57)	12.3% (n=65)	9.7% (n=145)
Dim Ymateb wedi ei Gynnwys	10.7% (n=29)	13.6% (n=39)	7.5% (n=31)	8.5% (n=45)	9.6% (n=144)
Pleidlais dros Aros yn yr UE	9.3% (n=25)	11.5% (n=33)	8.9% (n=37)	9.1% (n=48)	9.5% (n=143)
Ymyrraeth Llywodraeth Leol	8.1% (n=22)	7% (n=20)	7.7% (n=32)	10.6% (n=56)	8.7% (n=130)
Arall	4.8% (n=13)	8% (n=23)	6.3% (n=26)	10.8% (n=57)	7.9% (n=119)
Cyfraith a threfn	5.6% (n=15)	1.7% (n=5)	9.9% (n=41)	5.1% (n=27)	5.9% (n=88)
Pleidlais dros Adael yr UE	6.3% (n=17)	4.9% (n=14)	5.3% (n=22)	5.3% (n=28)	5.4% (n=81)
Protest	7.4% (n=20)	3.1% (n=9)	3.4% (n=14)	6.6% (n=35)	5.2% (n=78)
Gweithredu gan undeb	6.7% (n=18)	2.4% (n=7)	6.3% (n=26)	4.7% (n=25)	5.1% (n=76)
Gweithredu gan unigolyn	2.2% (n=6)	0.7% (n=2)	4.6% (n=19)	6.1% (n=32)	3.9% (n=59)
Cyfraniad elusennol	0.4% (n=1)	1.4% (n=4)	3.4% (n=14)	5.1% (n=27)	3.1% (n=46)
Cynyddu lefelau	3%	3.1%	3.6%	1.1%	2.5%

budd-dâl	(n=8)	(n=9)	(n=15)	(n=6)	(n=38)
Celf a diwylliant	1.1% (n=3)	0.3% (n=1)	1% (n=4)	1.5% (n=8)	1.1% (n=16)
Torri lefelau budd-dâl	1.5% (n=4)	0.7% (n=2)	1.4% (n=6)	0.4% (n=2)	0.9% (n=14)
Cynyddu isafswm cyflog/cyflog byw	0% (n=0)	0% (n=0)	1% (n=4)	0.6% (n=3)	0.5% (n=7)
Arall	0.7% (n=2)	0% (n=0)	0% (n=0)	0.2% (n=1)	0.2% (n=3)
Cyfanswm	168.5% (n=455)	146.9% (n=420)	168.8% (n=699)	174.2% (n=920)	166.5% (n=2494)

Yn y cateogri hwn, gwelsom eto bod Brexit yn weddol arwyddocaol, gyda'r canfyddiadau unwaith eto'n ategu'r data a gyflwynir uchod. Yma, mae pleidleisio dros 'aros' fel ymateb i lymhau neu fygwth ffordd o fyw yn ymddangos yn 9.5% o'r eitemau newyddion ar draws y cyfryngau (n=143), tra bod pleidleisio dros 'adael' yn ymddangos yn llai aml (5.4% o'r sylw, n=81).

Lleisiau ar Dlodi

Yn olaf, archwiliwyd y mathau o bobl a ddyfynnwyd yn uniongyrchol fel ffynonellau pob eitem newyddion. Nodwyd ffynonellau yn y rhan fwyaf o'r eitemau newyddion yn ein sampl (93.1%, n=1394). Cafodd yr holl ffynonellau a nodwyd ym mhob eitem newyddion eu cyfrif (n=4323) gyda ffynonellau yn y rhan fwyaf (63.2%, n=946). Y categori ffynonellau mwyaf oedd ffigurau neu bleidiau gwleidyddol (35.6% o ffynonellau, n=1540) wedi ei ddilyn gan ddinasyddion arferol/preswylwyr (18.9%, n=819) ac yna ffynonellau Busnes (13.6%, n=587). Mae ffynonellau'r cyfryngau hefyd yn ymddangos yn weddol arwyddocaol yn ein sampl, ond mae hyn yn bennaf oherwydd codio newyddion wedi ei ddarlledu lle'r oedd cysylltiadau rhwng cyflwynwyr a newyddiadurwyr yn cael eu codio fel ffynonellau hefyd. Er bod y tueddiadau hyn, yn fras, yn gyson ar draws yr holl gyfryngau, yn nodedig, ffynonellau gwleidyddol oedd y mwyaf amlwg mewn newyddion wedi ei argraffu (44.9% o ffynonellau wedi eu hargraffu, n=508), tra bod dinasyddion arferol/preswylwyr wedi eu nodi'n llawer mwy aml mewn newyddion teledu (29.6% o ffynonellau teledu, n=299) na chyfryngau eraill. Yn yr un modd, ond ar raddfa lai, roedd lleisiau busnes yn fwy tebygol o gael eu clywed mewn newyddion ar-lein (18.3% o ffynonellau ar-lein, n=273) tra bod y trydydd sector yn fwy tebygol o gael ei nodi mewn print (8% o ffynonellau wedi eu hargraffu, n=90) na chyfryngau eraill.

Tabl 13: Ffynonellau oedd wedi eu cynnwys yn y sylw (% o gyfanswm y ffynonellau)

	Teledu	Radio	Print	Ar-lein	Pob Cyfrwng
Ffynhonnell Wleidyddol	28.2% (n=285)	32% (n=221)	44.9% (n=508)	35.3% (n=526)	35.6% (n=1540)
Dinasyddion Arferol /Preswylwyr	29.6% (n=299)	18.7% (n=129)	11.1% (n=125)	17.8% (n=266)	18.9% (n=819)
Busnes	9.8% (n=99)	9.6% (n=66)	13.2% (n=149)	18.3% (n=273)	13.6% (n=587)
Cyfryngau	14.8% (n=149)	13.7% (n=95)	1.9% (n=22)	3.6% (n=53)	7.4% (n=319)
Trydydd sector	2.7% (n=27)	4.6% (n=32)	8% (n=90)	3.8% (n=56)	4.7% (n=205)
Undeb	4.1% (n=41)	4.5% (n=31)	4.8% (n=54)	4.3% (n=64)	4.4% (n=190)

Cyfraith a threfn	0.9% (n=9)	0.3% (n=2)	5.7% (n=65)	3.6% (n=54)	3% (n=130)
Adroddiad	1.7% (n=17)	2.7% (n=19)	3.3% (n=37)	3.5% (n=52)	2.9% (n=125)
Academaidd	2.4% (n=24)	4.6% (n=32)	1.4% (n=16)	3% (n=45)	2.7% (n=117)
Addysg	3.1% (n=31)	3% (n=21)	1% (n=11)	3% (n=45)	2.5% (n=108)
Iechyd	1.2% (n=12)	1.4% (n=10)	1.9% (n=21)	1.8% (n=27)	1.6% (n=70)
Arall	0.7% (n=7)	1% (n=7)	1.2% (n=14)	1.1% (n=16)	1% (n=44)
Pôl piniwn	0.1% (n=1)	0.6% (n=4)	0.9% (n=10)	0.6% (n=9)	0.6% (n=24)
Ffigur/sefydliad crefyddol	0.2% (n=2)	0.7% (n=5)	1.4% (n=5)	0.2% (n=3)	0.3% (n=15)
Amaethyddiaeth	0.6% (n=6)	0.6% (n=4)	0.2% (n=2)	0% (n=0)	0.3% (n=12)
Ffynhonnell heb ei nodi	0.1% (n=1)	1% (n=13)	0.2% (n=2)	0.2% (n=2)	0.3% (n=18)
Cyfanswm	100% (n=1010)	100% (n=691)	100% (n=1131)	100% (n=1491)	100% (n=4323)

Pan fyddwn yn edrych yn agosach ar y ffynonellau gwleidyddol sydd wedi eu cynnwys, rydym yn gweld yn gyffredinol mai gwleidyddion cenedlaethol y DU sydd fwyaf tebygol o gael eu nodi. Fodd bynnag, yn hyn o beth, cafwyd ychydig o wahaniaeth rhwng newyddion wedi ei argraffu a newyddion ar y teledu, gyda newyddion wedi ei argraffu yn cynnwys gwleidyddion cenedlaethol y DU yn amlach na ffynonellau gwleidyddol eraill (18.3% o ffynonellau wedi eu hargraffu, n=207), gyda newyddion ar y teledu yn cynnwys gwleidyddion Llywodraeth Cynulliad Cymru fwyaf aml (10.9% o ffynonellau teledu, n=110) yn yr un modd â newyddion ar-lein (11.7% o'r ffynonellau ar-lein, n=174) a'r radio oedd fwyaf tebygol o nodi 'pleidiau gwleidyddol' yn fwy cyffredinol (9.3% o ffynonnellau radio, n=64). Roedd ffynonellau llywodraeth leol yn llai tebygol o ymddangos fel ffynonellau ar draws pob cyfrwng, er eu bod fwyaf tebygol o ymddangos ar-lein (6.8% o ffynonellau radio, n=102) a lleiaf tebygol mewn newyddion ar y teledu (3.2% o ffynonellau ar y teledu, n=32).

Tabl 14: Ffynonellau Gwleidyddol (% o gyfanswm y ffynonellau)

Ffynonellau Gwleidyddol	**Teledu**	**Radio**	**Print**	**Ar-lein**	**Pob Cyfrwng**
Gwleidydd Cenedlaethol y DU	7.1% (n=72)	8.2% (n=57)	18.3% (n=207)	11.3% (n=169)	11.7% (n=505)
Gwleidydd Llywodraeth Cynulliad Cymru	10.9% (n=110)	8.4% (n=58)	13.1% (n=148)	11.7% (n=174)	11.3% (n=490)
Plaid Wleidyddol	7% (n=71)	9.3% (n=64)	6.9% (n=78)	4.9% (n=73)	6.6% (n=286)
Ffynhonnell Wleidyddol: Llywodraeth Leol	3.2% (n=32)	3.8% (n=26)	6% (n=68)	6.8% (n=102)	5.3% (n=228)
Ffynhonnell Wleidyddol: Rhyngwladol	0% (n=0)	2.3% (n=16)	0.6% (n=7)	0.5% (n=8)	0.7% (n=31)

Cyfanswm y Ffynonellau Gwleidyddol	28.2% (n=285)	32% (n=221)	44.9% (n=508)	35.3% (n=526)	35.6% (n=1540)

Roedd dinasyddion arferol/preswylwyr yn amlwg fel categori o ffynonellau a nodwyd ar draws y mathau o newyddion, ond archwiliwyd hefyd yn fanylach pa ddinasyddion/preswylwyr oedd wedi eu cynnwys yn y categori hwnnw ac a oedd y bobl hyn wedi eu heffeithio'n amlwg neu fel arall gan y materion oedd yn gysylltiedig â thlodi yn y stori.

Tabl 15: Dinasyddion Arferol fel ffynonellau (% o gyfanswm y ffynonellau)

Dinasyddion Arferol /Preswylwyr	Teledu	Radio	Print	Ar-lein	Pob Cyfrwng
Dinesydd arferol /preswyliwr (arall)	9.9% (n=100)	5.1% (n=35)	4.1% (n=46)	7.4% (n=110)	6.7% (n=291)
Dinesydd arferol/preswyliwr – wedi ei effeithio	5.8% (n=59)	6.4% (n=44)	3.4% (n=39)	2.3% (n=34)	4.1% (n=176)
Gweithiwr – wedi ei effeithio	6.9% (n=70)	2.6% (n=18)	1.9% (n=22)	2.7% (n=40)	3.5% (n=150)
Ieuenctid – wedi eu heffeithio	2.1% (n=21)	0.9% (n=6)	0.4% (n=4)	2.1% (n=31)	1.4% (n=62)
Rhiant (arall) – wedi ei effeithio	1.3% (n=13)	1.7% (n=12)	0.4% (n=4)	1.8% (n=27)	1.3% (n=56)
Henoed – wedi eu heffeithio	2.8% (n=28)	1.6% (n=11)	0.1% (n=1)	0.7% (n=10)	1.2% (n=50)
Rhiant sengl – wedi ei effeithio	0.1% (n=1)	0.1% (n=1)	0.4% (n=4)	0.3% (n=5)	0.3% (n=11)
Arall heb ei nodi – wedi ei effeithio	0.6% (n=6)	0.1% (n=1)	0% (n=0)	0.3% (n=4)	0.3% (n=11)
Person digartref	0% (n=0)	0% (n=0)	0.1% (n=1)	0.3% (n=5)	0.1% (n=6)
Person â chefndir mudol – wedi ei effeithio	0.1% (n=1)	0.1% (n=1)	0.4% (n=4)	0% (n=0)	0.1% (n=6)
Cyfanswm y Dinasyddion Arferol/Preswylwyr	29.6% (n=299)	18.7% (n=129)	11.1% (n=125)	17.8% (n=266)	18.9% (n=819)

Y categori mwyaf o ddinasyddion/preswylwyr a gynrychiolwyd fel ffynonellau oedd y rheiny nad ydynt wedi nodi'n benodol eu bod wedi cael eu heffeithio gan dlodi (6.7% o'r ffynonellau, n=291), a'r categori mwyaf nesaf oedd y rheiny a nododd yn gyffredinol eu bod yn ddinasyddion/preswylwyr sydd wedi eu heffeithio gan faterion tlodi mewn rhyw ffordd (4.1% o'r ffynonellau, n=176). Y categori arwyddocaol nesaf oedd gweithwyr sydd wedi eu heffeithio gan faterion tlodi, n=150), er bod gweithwyr yn fwy amlwg yn y newyddion ar y teledu (6.9% o'r ffynonellau, n=70) na mathau eraill o gyfryngau. Dim ond 62 o weithiau y nodwyd ieuenctid ar draws y sylw (1.4% o'r ffynonellau) ac roedd cynnwys grwpiau demograffig mwy penodol eraill fel ffynonellau yn fwy prin hyd yn oed (o leiaf o ran y ffordd yr oedd pobl yn cael eu nodi yn y sylw) gyda'r henoed yn cael eu nodi 50 o weithiau (1.2% o'r ffynonellau), a phobl ddigartref a'r rheiny â chefndir mudol (yn cynnwys ffoaduriaid) i gyd yn cael eu nodi 6 gwaith yn unig ar draws y sylw (0.1% o'r ffynonellau).

Rhyw y Ffynonellau

Er mwyn ymchwilio ymhellach i ddeinameg pa leisiau sy'n cael eu clywed yn ymwneud â materion tlodi yn y cyfryngau yng Nghymru, dadansoddwyd rhyw y ffynonellau a gafodd eu cynnwys. Yn drawiadol, mae'r canfyddiadau yn weddol gyson ar draws yr holl sylw o ran bod ffynonellau gwrywaidd (55.9% o'r ffynonellau, n=2415) yn llawer uwch na rhai benywaidd (24.7% o'r ffynonellau, n=1069). Roedd dros dwywaith y nifer o leisiau gwrywaidd i fenywaidd yn yr holl gyfryngau ond gyda newyddion ar y teledu, roedd y ffynonellau gwrywaidd yn rhoi cyfrif am 53.8% o'r ffynonellau (n=543) o'i gymharu â 30.2% o ffynonellau benywaidd (n=305). Yn 19.4% o'r sylw cyffredinol, ni nodwyd rhyw, naill ai am fod y ffynhonnell yn ddifywyd (e.e., pôl piniwn neu adroddiad), heb eu nodi, wedi ei nodi trwy gategori heb ryw yn unig (e.e., 'dywed gweithwyr') neu lle'r oedd yn amhosibl nodi hynny'n ddibynadwy.

Tabl 16: Rhyw y Ffynhonnell (% cyfanswm rhyw y ffynonellau a nodwyd)

	Teledu	Radio	Print	Ar-lein	Pob Cyfrwng
Gwrywaidd	53.8% (n=543)	52.4% (n=362)	58.6% (n=663)	56.8% (n=847)	55.9% (n=2415)
Benywaidd	30.2% (n=305)	26.2% (n=181)	21.3% (n=241)	22.9% (n=342)	24.7% (n=1069)
Rhyw heb ei nodi	16.0% (n=162)	21.4% (n=148)	20.1% (n=227)	20.3% (n=302)	19.4% (n=839)
Cyfanswm y Rhywiau a nodwyd	100% (n=1010)	100% (n=691)	100% (n=1131)	100% (n=1491)	100% (n=4323)

Crynodeb o Gynnwys yr Astudiaeth

Yn gyffredinol, mae'r sylw yn y cyfryngau i dlodi yng Nghymru yn cynnwys nodweddion sydd yn adlewyrchiad cywir o rai o gymhlethdodau tlodi. Fodd bynnag, mae'r nodweddion hyn yn aml wedi eu sefydlu mewn adroddiadau sydd yn canolbwyntio ar y straeon cymdeithasol, economaidd a gwleidyddol sydd yn rhoi tlodi mewn cyd-destun ar lefel 'macro', fel diweithdra, neu doriadau i gyllidebau adnoddau. Yn wir, mae'r sylw a roddir i dlodi yn canolbwyntio'n thematig ar newyddion am yr economi a/neu wleidyddiaeth, ac yn ystod ein gwaith monitro, roedd yn cael ei ysgogi'n bennaf gan bolisïau/gwleidyddiaeth Llywodraeth Cymru, newyddion Busnes ac Ymgyrch Refferendwm yr UE. Dim ond traean o'r adroddiadau yn ymwneud â thlodi oedd yn canolbwyntio arno fel prif stori. Mewn sylw o'r fath, anaml y mae lle i gysylltu'r grymoedd sy'n effeithio ar yr economi a pholisi cyhoeddus â'r effaith ar fywydau bob dydd mewn cymunedau a phrofiadau teuluoedd neu gartrefi unigol. I'r gwrthwyneb, gallai'r sylw sydd yn canolbwyntio'n bennaf ar dlodi daro tant pwerus gyda chynulleidfaoedd o ran profiadau 'ar lawr gwlad', ond peidio cysylltu â'r nodweddion cyflyru neu 'fynegi' cymhleth fyddai'n gosod y straeon hynny mewn naratif sydd yn esbonio achosion, canlyniadau neu gyfrifoldeb am dlodi yng Nghymru. Yn wir, roedd y mecanweithiau ar gyfer mynegi straeon – trwy nodi achosion a chanlyniadau tlodi, er enghraifft, yn aml (mewn tua thraean o'r sylw) heb eu cynnwys mewn adroddiadau o gwbl. Mae hyn yn bwysig am y gall nodweddion o'r fath sefydlu lefel o resymu ac adlewyrchu sydd yn helpu cynulleidfaoedd i ddeall y cyd-destunau lle

mae tlodi'n ymddangos a'i oblygiadau cymdeithasol ehangach. Heb fynegiant o'r fath, mae'n annhebygol y caiff bodolaeth tlodi a'r cwestiwn o gyfrifoldeb, ei archwilio, gyda'r mater yn cael ei naturioli fel rhywbeth sydd yn 'bod' heb unrhyw ragolygon newid.

Pan gafodd materion penodol yn gysylltiedig â thlodi eu cynnwys, y prif ffocws oedd diweithdra ac ansicrwydd swyddi, er bod tlodi ac amddifadedd cymdeithasol yn cael eu cynnwys yn fwy cyffredinol yn y naratif ar draws y cyfryngau. Nid yw hyn yn syndod efallai, o ystyried y straeon mawr yn ystod ein gwaith monitro, yn cynnwys argyfwng Tata Steel a nifer o fusnesau'n cau. Yn nodedig hefyd oedd y teimlad cyffredin o bryder yr oedd straeon o'r fath yn arwydd ohonynt, gyda graddfeydd amrywiol o onestrwydd, oherwydd eu ffocws ar gyflogaeth ansefydlog ac ansicr yn ymwneud â rhagolygon Cymru i'r dyfodol, yn arbennig wrth golli cyllid yr Undeb Ewropeaidd ar ôl Brexit. Roedd pleidleisio dros adael yr Undeb Ewropeaidd (Brexit) yn fwy tebygol o gael ei ystyried yn gyfrifol am dlodi neu amddifadedd yn y cyfodol neu fel achos ansicrwydd cynyddol na phleidleisio dros aros/parhau yn yr UE. Fodd bynnag, yn bwysig iawn, nid oedd nifer y straeon oedd yn cysylltu naill ai Brexit neu barhau yn yr UE yn arwyddocaol iawn nes bod ymgyrch y refferendwm yn mynd rhagddo. Lle'r oedd y sylw yn cynnwys mynegi neu roi nodweddion yn eu cyd-destun, roedd ffactorau strwythurol, yn cynnwys gwaddol dad-ddiwidiannu i economi Cymru, yn cael eu cyfleu fel prif achosion cyd-destunol materion tlodi. Canlyniad tlodi a nodwyd amlaf oedd y teimlad cyffredinol bod 'cymunedau'n dioddef' – nodwedd a allai, heb fanylion personol, fod wedi bod yn arwydd o bellter rhwng y rheiny sydd yn profi tlodi a newyddiadurwyr wrth iddynt ohebu.

Yn fwy cadarnhaol, nid oedd unrhyw dystiolaeth arwyddocaol o naratif oedd yn creu stigma yn ymwneud â thlodi yng nghyfryngau Cymru a dim tystiolaeth nodedig o bobl agored i niwed neu'r rheiny sydd yn profi caledi yn cael eu beio am eu profiadau o dlodi, anghydraddoldeb economaidd neu anfantais cymdeithasol. Roedd y categorïau o bobl a nodwyd fel rhai sydd wedi eu heffeithio gan dlodi yn eithaf eang, gyda 'chymunedau' neu'r cyhoedd yn gyffredinol yn fwy tebygol o fod yn bwynt cyfeirio na grŵp demograffig penodol. Roedd gweithwyr oedd naill ai wedi colli eu swyddi neu yr oedd eu swyddi o dan fygythiad hefyd yn ffocws allweddol, wedi eu lleoli mewn sawl ardal yng Nghymru.

O ran cyfrifoldeb am dlodi, y llywodraeth, ac yn benodol, Llywodraeth Cymru, oedd yn cael ei gosod yn gyfrifol am faterion yn ymwneud â thlodi, ac yn ymateb iddo neu gyda'r disgwyliad y byddai'n ymateb iddo. Fodd bynnag, roedd llywodraeth y DU, yn ogystal â busnes, hefyd yn cael eu nodi i raddau helaeth fel partïon cyfrifol hefyd. Yn rhannol i adlewyrchu hyn, a'r ffocws thematig ar wleidyddiaeth a'r economi yn fwy cyffredinol, lleisiau gwleidyddol oedd y ffynonellau a ddyfynnwyd fwyaf rheolaidd yn y sylw a roddwyd i dlodi. Roedd ffynonellau busnes yn amlwg iawn hefyd. Er bod safbwyntiau dinasyddion, yn cynnwys y rheiny oedd wedi eu heffeithio'n uniongyrchol gan dlodi, yn cael eu cynnwys yn aml, roedd cryn dipyn o ragfarn ar sail rhyw yma. O ran ffynonellau yn gyffredinol, roedd lleisiau dynion yn llawer mwy niferus na lleisiau menywod – nodwedd amlwg yn y sylw o ran cynrychiolaeth.

Profiadau Newyddiadurol: Crynodeb

Mae'r tebygrwydd a'r gwahaniaethau rhwng y syniadau a'r ymagweddau a amlinellir yn ein cyfweliadau gyda newyddiadurwyr nid yn unig yn nodweddiadol o adrodd ar dlodi o ran eu cyd-destun newyddion penodol, ond maent hefyd yn fwy cyffredinol yn adlewyrchu delfrydau a gwerthoedd proffesiynol, arferion, diwylliannau a heriau gwahanol mewn ymarfer newyddiadurol cyfoes. Dewiswyd y gweithwyr newyddion proffesiynol a gafodd gyfweliad o drawsdoriad o sefydliadau newyddion, yn gweithio yn Gymraeg, Saesneg ac yn ddwyieithog, gyda syniadau a chredoau wedi eu cyflyru gan eu profiadau penodol a gofynion penodol eu swyddi. Ar y cyfan, roedd ein hymatebwyr yn ymwybodol iawn o arwyddocad cymdeithasol y syniadau sydd yn bodoli am dlodi a chyfraniad posibl newyddion a materion cyfoes i'r syniadau hynny, pwysigrwydd cynrychioli'r ystod o brofiadau o dlodi yng Nghymru yn deg ac o ddwyn polisïau ac argymhellion y llywodraeth i gyfrif. Yn amlwg, fodd bynnag, ystyriwyd bod nifer o heriau yn gallu cyfyngu cywirdeb ac ystyrlondeb y sylw y mae tlodi'n ei gael yn y newyddion. Roedd y rhain yn cynnwys yr anhawster cyffredinol cynrychioli mater parhaus 'fel newyddion' – problem sydd yn gallu, (fel newid hinsawdd, er enghraifft), arwain at ei roi ar gyrion naratif newyddion, er gwaetha'i amlygrwydd parhaus a'i effeithiau sylweddol ar fywydau pobl. Yn hytrach nag arwain stori, un manylyn yw tlodi yn aml, neu'n is-destun mewn adroddiad – sydd yn aml yn canolbwyntio ar faterion gwleidyddol neu economaidd ac efallai na chaiff ei bwysleisio'n benodol fel ongl newyddion. Yn hyn o beth, efallai nad yw newidiadau ystyrlon ar lefel macro bob amser yn cysylltu'n dda â realaeth ffordd o fyw pobl ar lawr gwlad. Er bod cytundeb cyffredinol yn amlwg ymysg y rheiny gafodd gyfweliad bod tlodi yn fwy ystyrlon i gynulleidfaoedd wrth archwilio profiadau pobl gyffredin, mae gwneud i hyn ddigwydd yn amlwg yn anodd mewn ystafell newyddion brysur lle mae adnoddau'n teimlo'n brin. Roedd adlewyrchu ar y gostyngiad mewn gohebwyr arbenigol ac 'ardal' yn awgrymu dadleoli rhwng gweithwyr newyddion proffesiynol yn y dinasoedd mawr a realaeth tlodi mewn cymunedau ar draws y wlad. Yn yr un modd, gallai'r arbenigedd oedd yn ofynnol gan newyddiadurwyr fel cyffredinolwyr fod wedi golygu colli dealltwriaeth fanwl o dlodi, ystyrlondeb straeon posibl a chyfyngiadau pellach i waith ymchwilio ar lawr gwlad. Lleisiodd rhai newyddiadurwyr bryderon y gallai'r diffyg amrywiaeth cymdeithasol yn y diwydiant wneud anawsterau o'r fath yn waeth. Lle'r oedd newyddiadurwyr materion cyfoes yn gweithio oriau hwy yn sôn am eu swyddi ychydig yn wahanol, yn hoffi datblygu straeon a meithrin y cydberthynas a'r ddealltwriaeth angenrheidiol o'r materion eu hunain, mewn newyddiaduraeth newyddion, roedd pellter a allai beri problem oddi wrth straeon pobl gyffredin. Roedd y berthynas gyda'r Trydydd Sector, i ryw raddau felly, yn un ffordd o ailgysylltu newyddiadurwyr â straeon tlodi ar lawr gwlad, gan roi gwybodaeth fanwl trwy adroddiadau a mynediad i astudiaethau achos o'u gwaith rheng flaen gyda chymunedau yng Nghymru. Pan oedd sefydliadau'r Trydydd sector yn deall gofynion a heriau creu newyddion yn dda, roedd perthynas o'r fath yn cael ei gwerthfawrogi ac yn cael ei thrafod o ran gwella adrodd am fudd dynol a chynrychioli tlodi yn ystyrlon. Fodd bynnag, roedd adroddiadau'r newddiadurwyr hefyd yn awgrymu bod perthynas o'r fath yn cynnwys tensiynau, a chamddealltwriaeth a gallai fod yn rhwystr i adroddiadau o ansawdd.

Yn y bennod nesaf, rydym yn troi at safbwyntiau gweithwyr trydydd sector proffesiynol gan adlewyrchu ar eu harferion cyfathrebu yn y cyfryngau ar dlodi, yn cynnwys eu nodau, eu profiadau a'u heriau yn ymgysylltu â'r cyfryngau newyddion yng Nghymru.

Profiadau'r Trydydd Sector: Crynodeb

Roedd gweithwyr trydydd sector proffesiynol yn gadarnhaol ar y cyfan o ran eu safbwyntiau a'u profiadau o'r cyfryngau newyddion yng Nghymru. Gyda rhai eithriadau, roedd y mwyafrif yn awyddus i ffurfio cydberthynas waith gref gyda'r cyfryngau newyddion er mwyn cyfleu straeon am eu gwaith ac i amlygu'r ffyrdd amrywiol y mae tlodi'n broblem. Fodd bynnag, roedd amrywiaeth sylweddol yn y graddau yr oedd y rheiny gafodd gyfweliad yn mynegi hyder am eu perthynas bresennol â'r cyfryngau a'r gallu a'r adnoddau oedd ar gael yn eu sefydliadau ar gyfer eu meithrin. Yn aml, roedd gan y rheiny oedd yn gweithio i sefydliadau mawr oedd yn canolbwyntio ar bolisi neu eiriolaeth brofiad gwerthfawr yr oeddent yn gallu ei ddefnyddio, naill ai o weithio yn y cyfryngau a/neu mewn swyddi oedd yn canolbwyntio ar gyfathrebu. O ran strategaethau clir, amser, adnoddau ac arbenigedd wedi eu neilltuo i gyfathrebu gyda'r cyfryngau, roedd ymateb i geisiadau newyddiadurwyr am gymorth a gosod straeon yn rhagweithiol yn cael eu hystyried yn fwy ymarferol nag ydoedd i sefydliadau llawr gwlad, bach. Ar gyfer sefydliadau llai oedd yn canolbwyntio'n fwy ar gyflwyno gwasanaeth rheng flaen, roedd cyfyngiadau o ran amser ac adnoddau yn aml yn golygu nad oedd cyfathrebu â'r cyfryngau yn ffactor oedd yn cael blaenoriaeth strategol, hyd yn oed os oedd rhyngweithio gyda newyddiadurwyr yn digwydd i raddau amrywiol fel rhan o'u gwaith. Fodd bynnag, ar lawr gwlad, roedd y rheiny gafodd gyfweliad yn amlwg yn fwy uniongyrchol gysylltiedig ag adroddiadau uniongyrchol o bobl sydd yn profi tlodi na'r rheiny mewn sefydliadau mwy lle'r oedd yn rhaid 'dod o hyd' i astudiaethau achos o'r fath.

Roedd y rhan fwyaf o'r rheiny gafodd gyfweliad yn y Trydydd sector yn cydnabod gwerth astudiaethau achos i'r rheiny oedd yn creu newyddion, ac fel ffordd o gynrychioli realaeth tlodi yn rymus ac yn ystyrlon. Fodd bynnag, heb eithriad, mynegodd y rheiny gafodd gyweliad yn y Trydydd sector bryder am y niwed posibl yr oedd cyfranogwyr astudiaethau achos yn ei wynebu a'r dyletswydd gofal arnynt i baratoi pobl ar gyfer eu profiad gyda'r cyfryngau, rheoli'r profiad a'i olrhain, er mwyn cyflawni'r ddyletswydd hon. Roedd tensiwn amlwg yn bodoli rhwng, ar un llaw, y gwerth posibl a briodolir i astudiaethau achos yn cyflawni nodau cyfathrebu ac yn cyrraedd y drafodaeth ehangach am dlodi ac, ar y llaw arall, a oedd y rheiny gafodd gyfweliad yn credu bod astudiaethau achos o fudd i'r unigolion oedd yn cymryd rhan.

Ar draws yr ystod o sefydliadau, roedd y rheiny a gymerodd ran yn y cyfweliadau yn amlwg yn rhannu llawer o nodau a gwerthoedd allweddol, yn canolbwyntio ar gefnogi'r rheiny sydd mewn angen, yn gwella bywydau a cheisio trawsnewid yr amodau sy'n sylfaenol i brofiadau o dlodi. Fodd bynnag, roedd y nodau cyfathrebu hefyd yn cael eu llywio gan ystyriaethau eraill, fel creu cyllid a chydnabyddiaeth sefydliadol. Yn wir, thema bwysig oedd yn ategu llawer o'r adlewyrchiadau yn ein cyfweliadau gyda gweithwyr Trydydd sector proffesiynol oedd yr amgylchedd cystadleuol yr oeddent yn gweithio ynddo. Ond eto, ar y cyfan, roedd y cyfweliadau yn amlygu parodrwydd y sector i gydweithredu er mwyn cyfleu naratif teg a chywir ar dlodi yng Nghymru.

Casgliadau

Mae naratif y cyfryngau newyddion ar dlodi yng Nghymru yn galonogol. Dangosodd ein hastudiaeth o'r dadansoddiad o'r cynnwys, yn gyffredinol, bod yr adrodd yn deg ac yn gytbwys ac yn ymddangos fel pe bai'n adlewyrchu'r pwysigrwydd a briodolir gan y newyddiadurwyr a gafodd eu cyfweld er mwyn osgoi cynrychiolaeth yn cynnwys stigma o dlodi. Roedd llawer o adlewyrchiadau'r newyddiadurwyr yn gwneud ystyriaethau moesegol a natur fregus y rheiny oedd yn profi tlodi yn flaenllaw ac roedd ganddynt ddiddordeb yn canfod ffyrdd o wella tegwch, cynrychiolaeth ac ystyrlondeb eu hadroddiadau. Diffiniodd y newyddiadurwyr eu gwerthoedd proffesiynol fel rhai oedd yn erbyn sylw syfrdanol a chreu bwch dihangol mympwyol y gallwn ddisgwyl ei weld yng nghyfryngau newyddion eraill y DU. Mae ymchwil i'r cynnwys hefyd wedi amlygu'r ffordd y gall pwysau arferol ac adnoddau cyfyngedig ystafelloedd newyddion arwain at fwlch rhwng delfrydau adrodd ac arferion yn ymwneud â thlodi, fodd bynnag. Amlygodd y newyddiadurwyr nad yw tynnu digon o sylw yn y newyddion i gydnabod pwysigrwydd parhaus mater parhaus fel tlodi, yn hawdd. Yn ogystal, mae cael mynediad uniongyrchol i straeon pobl ar lawr gwlad a dadorchuddio goblygiadau cymdeithasol cymhleth ystadegau swyddogol, tueddiadau neu newidiadau i bolisi yn her i newyddiadurwyr heb friff arbenigol neu gysylltiadau lleol.

Yn ystod ein gwaith monitro, roedd argyfwng Tata Steel a busnesau mawr eraill yn mynd i anawsterau ariannol yn straeon amlwg, a'r prif faterion oedd yn gysylltiedig â thlodi oedd diweithdra ac ansicrwydd swyddi. Yn rhai o'r adroddiadau hyn, roedd dadansoddiadau manwl a llawn gwybodaeth yn archwilio pam yr oedd y digwyddiadau hyn wedi digwydd, gan gyfeirio at ffactorau strwythurol sydd yn arwain at fregusrwydd ac ansicrwydd economaidd yn aml. Roedd y cyfrifoldeb am dlodi yn gysylltiedig yn bennaf, ac yn llwyr, â llywodraeth a busnes, gan edrych tuag at Lywodraeth Cymru, yn arbennig, am ymateb.

Roedd rhai adroddiadau yn cynnwys y canlyniadau i weithwyr ac eraill oedd yn profi tlodi, yn arbennig mewn ardaloedd wedi eu dad-ddiwydiannu. Defnyddiwyd dinasyddion arferol fel ffynonellau yn aml. Fodd bynnag, y gwleidyddion oedd fwyaf tebygol o gael eu clywed yn y sylw am dlodi. Yn ogystal, roedd y gwahaniaeth rhwng y rhywiau yn amlwg yn ffynonellau'r newyddiadurwyr, gyda mwy na dwywaith gymaint o ffynonellau yn wrywaidd nag yn fenywaidd. Gallai hyn fod wedi bod, yn rhannol, yn swyddogaeth gweithluoedd un rhyw yn y diwydiannau oedd yn flaenllaw yn yr argyfwng, ond mae yn amlygu, fodd bynnag, cyfyngiad arwyddocaol yn amrywiaeth lleisiau ac ystod y profiadau o dlodi sy'n cael eu hamlygu yn y newyddion. Yn y rhan fwyaf o'r sylw yn ymwneud â thlodi, roedd yn amlwg bod deinameg profiadau pobl gyffredin yn mynd ar goll.

Wrth adrodd ar faterion sy'n canolbwyntio'n thematig ar faterion macro-economaidd a gwleidyddol, nid yw'r hyn y mae straeon yn ei *olygu* ym mywydau pobl yn cael ei archwilio'n aml. Anaml iawn, mewn sylw am ddiweithdra, cyni a thoriadau i adnoddau cymdeithasol, neu'n

ymwneud â phenderfyniadau neu ymgyrchoedd gwleidyddol mawr, y cafwyd naratif oedd yn cysylltu'n ystyrlon â'r grymoedd gwleidyddol ac economaidd oedd ar waith a sut y gallent effeithio ar ffordd o fyw, profiadau bob dydd unigolion neu deuluoedd, a chymunedau. Yn yr adroddiadau ar refferendwm yr UE a gyflewyd yn ein sampl, er enghraifft, roedd gadael neu bleidleisio dros adael yr UE yn cael ei osod fel achos mwy tebygol o dlodi nag aros. Fodd bynnag, mae'n nodedig nad oedd yr agwedd hon ar y sylw yn dod i'r amlwg nes bod ymgyrch y refferendwm yn mynd rhagddo, a fel arfer, bod gwerthusiadau o'r fath yn cael eu cyflwyno gan negeseuon ymgyrchoedd y gwleidyddion, yn hytrach nag ymchwiliad newyddiadurol manwl o'r effeithiau posibl ar fywydau pobl.

Wedi ei sefydlu fel mater o drefn mewn newyddion sy'n cael ei lywio gan wleidyddiaeth neu fusnes, mae perygl y gall tlodi ymddangos fel nodwedd gyffredin neu gyflwr cymdeithasol o amgylchiadau cyfoes (neu hanesyddol) Cymru, yn hytrach na bod yn destun sy'n cael ei archwilio neu ei gofnodi'n feirniadol yn newyddiadurol. Mae ffactorau rhoi tlodi mewn cyd-destun yn gymhleth. Mae manylion polisi sy'n ymddangos yn sych neu'n arbenigol, yn ymwneud â thai neu bolisi cymdeithasol arall, er enghraifft, yn chwarae rôl ynghyd â grymoedd strwythurol y gallai eu perthnasedd fod yn anodd i'w hesbonio a'u cyfleu fel newyddion. Mae angen gwybodaeth arbenigol i wneud ffactorau o'r fath yn berthnasol ac yn ystyrlon i gynulleidfaoedd, yn ogystal â meddu ar dechnegau dweud stori sy'n defnyddio llawer o adnoddau, fel astudiaethau achos. I'r gwrthwyneb, pan fydd adroddiadau yn canolbwyntio yn bwerus ar brofiadau bob dydd o dlodi, nid ydynt o reidrwydd yn cysylltu â'r nodweddion cyflyru neu 'fynegi' cymhleth sydd yn esbonio achosion, canlyniadau neu gyfrifoldeb am dlodi yng Nghymru.

Roedd y newyddiadurwyr newyddion gafodd gyfweliad yn cydnabod yn gyffredinol y gall y Trydydd sector chwarae rôl bwysig yn y gofod hwn. Yn wir, mae'r Trydydd sector eisoes yn chwarae rôl yn cysylltu newyddiadurwyr yng Nghymru gyda phrofiadau pobl gyffredin ar lawr gwlad, yn ehangu'r ystod o bosibiliadau ar gyfer straeon newyddion ar dlodi ac yn cyflwyno enghreifftiau mwy amrywiol a chynrychioliadol i newyddiadurwyr nag y byddent yn gallu cael gafael arnynt fel arfer. Fodd bynnag, mae heriau sylweddol yn parhau o ran y ffordd orau i hwyluso'r rôl hon yn gynhyrchiol yn ymarferol, a chynnal pellter proffesiynol beirniadol yn y gyd-berthynas rhwng newyddiadurwyr a'r trydydd sector mewn cyfathrebiadau'r cyfryngau. Mae ein hymchwil yn awgrymu bod profiad o gydberthynas o'r fath yn amrywio'n fawr gyda lefelau arbenigedd, profiad a dealltwriaeth o bwysau proffesiynol a blaenoriaethau. Y farn flaenllaw ymysg y rheiny gafodd gyfweliad o'r Trydydd sector yw bod y newyddion prif ffrwd yn dal yn ganolog yn creu syniadau am dlodi a chyflyru agweddau'r cyhoedd tuag at y bobl y maent yn eu cefnogi. Fodd bynnag, mae eu gallu i adweithio ac ymateb i geisiadau newyddiadurwyr i gynorthwyo gyda straeon tlodi yn cael ei gyfyngu'n aml gan gyfyngiadau o ran adnoddau, amser ac arbenigedd. Yn wir, yn arbennig ar gyfer darparwyr gwasanaeth llawr gwlad, efallai nad yw'r math yma o waith o reidrwydd yn cyd-fynd ag egwyddorion craidd eu sefydliadau a gallent gael eu hystyried yn ddargyfeiriad costus. Ond eto, roedd yr holl bobl gafodd gyfweliad o'r Trydydd sector yn dal yn bryderus am y ffordd yr oedd trafodaethau cyhoeddus ehangach ar dlodi'n effeithio ar agweddau'r cyhoedd, a'i effaith ddiriaethol ar yr hinsawdd y maent yn gweithio

ynddo. Mae hefyd yn wir bod sefydliadau mwy sy'n canolbwyntio mwy ar eiriolaeth eisoes wedi ffurfio partneriaethau llwyddiannus gydag elusennau a grwpiau rheng flaen llai ar brosiectau yn cynnwys cyfathrebiadau'r cyfryngau.

Rydym yn credu bod rhesymeg cryf dros fwy o gydweithredu rhwng sefydliadau'r Trydydd sector sydd yn gweithio tuag at amcanion a rennir yng nghyfathrebiadau'r cyfryngau. Amlygodd trafodaethau o'n canfyddiadau ymchwil cychwynnol ymysg gweithwyr proffesiynol y Trydydd sector a'r cyfryngau newyddion yn ein digwyddiad ym mis Ebrill 2017 y gwerth y mae newyddiadurwyr a'r Trydydd sector yn ei roi i dlodi mewn naratif newyddion sydd mor gynrychioliadol, teg ac ystyrlon ag y gallai fod. Ceir eisoes gyd-ddibyniaeth rhwng cyfathrebiadau'r trydydd sector a'r cyfryngau newyddion wrth adrodd ar dlodi. Credwn fod byd agos a chymharol 'fach' bob sector yng Nghymru hefyd yn gyfle unigryw i ddatblygu dealltwriaeth well, o fudd ar y ddwy ochr, o'r blaenoriaethau a'r heriau sy'n ategu gwaith y llall. Yn hyn o beth, rydym yn argymell ein canfyddiadau yn y gobaith y byddant yn ddefnyddiol i'r ddau sector, gan annog adlewyrchu beirniadol, cydweithredu strategol a rhwydwaith o ddealltwriaeth am adrodd ar dlodi er mwyn cael naratif mwy cynrychioliadol, teg ac ystyrlon ar dlodi yng Nghymru.